

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Cvrsvs Philosophicvs

Arriaga, Rodrigo de

Antverpiæ, 1632

Liber Sextvs De doctrinâ Aristotelis περι Ε'ρηνείας seu de
Interpretatione.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95614](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95614)

De Prioritate & Posterioritate agemus lib. 2. Physicorum : nunc solum obserua, duas esse Prioritates (idem de Posterioritatibus) aliam *temporis*, vt quam habuit Adam respectu omnium hominum; aliam *nature*, quando res inter se simul tempore existentes vna est causa alterius, vel aliquid ad illam praequisitum, vt sol respectu lucis. Hæ duæ Prioritates & Posterioritates sunt reales, independentes ab intellectu. Alia potest esse Prioritas *rationis*, quando in eadem indiuisibili entitate intellectus concipit vnam formalitatem prius aliâ, quæ prioritas est imperfecta, & solum per extrinsecam denominationem ab intellectu, sicut diximus Disput. v. dum egimus de compositione ex genere & differentia. Quot sunt species Prioritatis vel Posterioritatis, tot possunt esse species Simultaneitatis, vel

temporis, vt inter duos homines simul existentes; vel *nature*, vt inter concaulas; vel *ratione*, vt inter definitionem & definitum.

De Motu agemus libro 3. Physicorum. De modis Habendi aliquid, si sit respectu actuum intellectus & voluntatis, agemus in libris de Anima; si de modis habendi vestes & arma, agemus in Prædicamento Habitus. De modis habendi magnitudinem non pertinet ad Philosophum, sicut nec de modis habendi vxorem, bona temporalia, & similia, quæ omnia & sunt extra nostrum institutum, & ita facilia, vt Disputatione obfcureretur potius, quàm nouam lucem accipiant. Hæc breuiter attigisse sufficiat pro notitiâ huius libri de Postprædicamentis.

LIBER SEXTVS.

DE DOCTRINA ARISTOTELIS ΠΕΡΙ ΕΡΜΗΝΕΙΑΣ SEV DE INTERPRETATIONE.

DVOBVS libris egit Aristoteles de propositione & eius partibus, item de proprietatibus, de veritate scilicet & falsitate: de hac re partim egimus in Summulis, partim agemus in libris de Anima, & etiam breuiter in presenti nonnulla perstringemus.

DISPUTATIO DECIMATERTIA.

De Signo, Nomine, Verbo, & Propositione.

SIGNVM est ratio generica ad Nomen, Verbum, & Propositionem, idè ante hæc nonnulla de Signo in communi trademus.

SECTIO I.

De Signo.

SUBSECTIO PRIMA.

Definitio Signi.

DIVVS Augustinus lib. 2. de Doctrina Christianâ c. 1. & lib. de Principiis Dialecticæ cap. 5. definiuit Signum esse id, quod præter speciem sui, quam ingerit sensibus, aliquid aliud facit: in cognitionem venire. Hæc definitio nõ conuenit omnibus signis; quia signum formale, v. g. cognitio, dum manifestat aliud à se, non facit nos in sui venire notitiam. tantum ergo conuenit signis instrumentalibus: sed neque omnibus, quia species impressa est signum instrumentale, & tamen non est necessum vt ipsa cognoscatur. Signum autem in communi, prout abstrahit ab vtroque, definiri potest, est id quod facit nos in alicuius rei cognitionem venire.

Nonnullus cum obieisset sibi, hanc definitionem conuenire etiam aliis à definito, causa scilicet, quæ tamen non est signum; respondet, definitionem Signi tradi debere, vt sit illud quod ducit

in cognitionem rei significata per illud. Licet autem causa ducat in cognitionem effectus, hunc tamen non esse significatum per illam. Hæc responsio Primò displicet, quia nec in definitione signi in communi, quæ hæc est, id quod aliquid representat potentia cognoscitur; neque in eâ quam D. Augustinus tradit (vtraque autem probatur ab istis contra quos ago) ponitur ea particula significata per ipsum; iam ergo illæ definitiones erunt manca. Secundò, quia meritò in eis definitionibus ea particula omittitur: si enim ponatur, sunt vitiosæ definitiones, quia rem non declarant, sed tam obscuram relinquunt, quàm fuerat antea. Dixi enim sapè, non esse bonam definitionem eam, in quâ repetitur verbum ipsum quod definitur; nam tunc ratione illius verbi definitio erit tam obscura, quàm definitam; vnde non potest benè dici, *filius est qui oritur à patre vt filius*, ergo similiter non poterit dici, *signum est illud per quod res significatur*, quia idem est ac dicere, *signum est illud per quod res denotatur tamquam per signum*, quâ in definitione nihil declaratur. Tertio tandem (quodd fere in præcedentem obiectionem recidet) quia significari vnum per aliud, nihil est aliud, quàm vnum esse signum alterius. Esse autem signum, est ex eo deueniri in cognitionem alterius; ergo sicut per eam vocem *signum*, vel per alteram particulam deuenire in cognitionem alterius, non excluditur causa à ratione signi, ita nec excludetur per illam vocem

vocem significata per ipsum: est enim difficultas, cur non significet causa suum effectum, quandoquidem in illius cognitionem ducit.

Hæc est quæstio de nomine, de significato scilicet huius vocis *signum*. Qui voluerit, causam non dicendam signum sui effectus, definiat hoc modo, *signum est illud quod à posteriori ducit nos in cognitionem alicuius*, per illam enim particulam à posteriori excluduntur causæ. Sed tunc insurget difficultas, quia cognitio est signum obiecti, & tamen non semper cognitio est effectus obiecti, imò signa instrumentalia damus, v.g. ante tabernam non est propriè signum à posteriori: propterea ego consequentiùs putarem, si causam etiam dicerem esse signum, & sic communem retinerem definitionem, in qua (vt ostendi paulo ante) nulla particula est quæ excludat à ratione signi causam. Sed de hoc paulò post sermo redibit.

Circa hanc definitionem Aduerte Primò, signum dicere ordinem & ad potentiam cognoscentem, & ad rem significatam. Ad potentiam quidem cognoscentem, quia cum signum sit representatiuum, debet respicere potentiam cui possit conuenire representatio formaliter: hæc autem sola est potentia cognoscentis, vnde respectu potentie appetentis non datur propriè signum, & multò minus respectu rerum non videntium. Ad rem significatam etiam debet dicere ordinem, quia non potest esse signum, quin respiciat aliquid quod significet.

Aduerte Secundò, signum non exigere actuale representationem, quia fumus, etiam si à nullo videatur, tunc tamen est signum ignis: item cognitio obiecti, licet à Deo poneretur in lapide, haberet tamen rationem signi, quia habet aptitudinem vt representet in actu secundo suum obiectum.

Circa hos ordines signi ad potentiam & ad rem significatam dubitari potest, vtrum requiratur realis distinctio inter signum & rem significatam, an verò possit aliquid dici signum sui ipsius. Hæc est etiam quæstio de voce, in qua Primò dicendum cenſeo, signum, prout abstrahit à creato & increato, non requirere distinctionem realem à re significata: cognitio enim diuina sine vllâ distinctione reali vel modali seipsam representat. Nisi velis contendere, in eo casu non dicendam eam cognitionem signum sui, etiam si dicatur & sit representatio sui: quæ rursus erit noua quæstio de voce. Si verò loquamur de signo creato, in sententiâ admittente vnum actum posse reflectere supra se, idem videtur etiam dicendum quod in Deo, scilicet illum actum esse signum sui ipsius, quia representat seipsam. Representare autem, & esse signum, idem esse videtur. In sententiâ verò negante eundem actum posse seipsam cognoscere, dicendum etiam est, in creatis nihil posse esse signum sui ipsius. Vtrum autem idem actus possit seipsam cognoscere nec ne, dicemus, Deo duce, in libris de Animâ Disputatione vi. à num. 69. Aduerte, si res aliqua sit signum sui, posse illam ratione nostrâ concipi quali duplicem, quatenus potest concipi & per species seu ad similitudinem rei significantis, & etiam per species rei significatæ.

Rogabis, vtrum eo casu illa res, quatenus signum, habeat respectum transcendentelem

ad se quatenus significatam. Ratio dubitandi est, quia ex vnâ parte omnis cognitio habet respectum transcendentelem ad obiectum, ex aliâ verò nihil potest seipsam transcendentaliter respicere. Respondent nonnulli, distinguendo duplicem respectum realem: vnum intentionalem, alium physicum. Intentionalem dicunt eum, qui nihil Physicè causat, sed solum cognoscit aut amat, & ad hunc censent non requiri distinctionem realem. Physicum vocant eum, qui causat physicè aliquid in ipso termino, qualis est respectus causæ ad actionem, & actionis ad effectum: & ad hunc requirunt distinctionem realem. Non placet hæc doctrina: quia neque ad respectum actionis, iuxta dicta ab his Auctoribus, requiritur distinctio realis. sicut enim potest eadem cognitio seipsam cognoscere, vel volitio seipsam amare, ita potest eadem res esse actio sui ipsius, de quo fufius Disputatione ix. Physicâ, à numero 19.

Dicendum ergo cenſeo, cognitionem non posse habere respectum realem, nisi ad obiectum realiter à se distinctum; quia respectus eo modo quo est, semper est ad aliud, licet signum possit etiam dici respectu sui, vel respectu alterius, quæ difficultas magnâ ex parte est de voce.

Vlteriùs potest inquiri, vtrum inter cognitionem, quæ est signum, & subiectum cui representat, id est potentiam cognoscentem, debeat esse realis distinctio. Respondeo, in Deo non requiri eam distinctionem, quia cognitio non distinguitur ab ipso Deo cognoscente; in creaturis verò de facto semper datur, quia omnis actus potentie cognoscentiæ creatæ de facto existens, distinguitur ab ipsâ potentiâ. De possibili verò, vt dicam in libris de Animâ, non video vllam repugnantiam in substantiâ aliquâ creatâ, quæ intelligat per seipsam, quo casu inter cognitionem quæ est signum, & personam cui manifestat obiectum, non erit realis vlla distinctio.

SUBSECTIO SECVNDA.

Diuisio Signi.

Signum diuiditur in *formale* & *instrumentale*: 8 de quâ diuisione, & de alterâ subdiuisione in *naturale* & *artificiale*, diximus in Summulis. Breuiter nunc, signum instrumentale illud est, quod & seipsam, & aliud à se in seipso prius cognito manifestat; vt v.g. fumus, vestigium bouis, quæ prius debent cognosci in se, vt ducant in cognitionem sui significati. Signum verò formale est illud, quod sine cognitione sui ducit nos in alius cognitionem, quales sunt omnes cognitiones. Aduerte, eandem rem posse esse signum formale & instrumentale eiusdem rei respectu diuersorum cognitio enim, quâ Angelus me cognoscit, est signum formale respectu ipsius Angeli, respectu verò Dei in illo actu cognoscentis hominem, est signum instrumentale: imò etiam respectu ipsius Angeli reflexè cognoscentis illum actum, & in illo hominem, potest ea cognitio esse signum instrumentale, in quo nulla apparet difficultas.

Rogabis, vtrum cognitio seipsam representans, sit signum formale, an instrumentale sui. Respondeo, esse formale; quia ipsa non est medium

Quum ad cognitionem sui, immediatè enim se ipsam repræsentat, signum autem instrumentale debet esse medium inter rem cuius est signum, & potentiam, quod non potest habere, si non distinguatur à re significatâ.

Rogabis Secundò, vtrum species impressa, quæ est qualitas quæ eam vicario obiecti, & efficiens simul cum potentiâ cognitionem obiecti, sit signum instrumentale, an formale ipsius obiecti. Respondeo, esse merè instrumentale, quia non est repræsentatio formalis obiecti, sicut nec intellectus est signum formale, sed instrumentale, licet sit causâ cognitionis.

- 10 Signum instrumentale aliud est *naturale*, quod ex se independentè à voluntate hominû aliquid repræsentat, vt v.g. fumus ignem; aliud *artificiale*, vel ad placitum, cuiusmodi sunt omnes voces, quæ non naturâ suâ, sed ex liberâ hominum voluntate aliquid repræsentant. Diuisi tantum in hæc duo membra signum instrumentale, quia formale, cum à seipso sit repræsentatio obiecti, nequit esse ad placitum, sed merè naturale; actui enim non prouenit repræsentatio obiecti à liberâ hominum impositione, est enim propria illius essentia.

Petes, vtrum causa sit signum sui effectus. Respondeo, in primis causam ducere in cognitionem effectus. Hæc de re certissimum inter omnes. An autem propterea dicenda sit signum nec ne, quæstio est de voce. Negant aliqui, causam dici posse signum sui effectus, quia sola demonstratio à posteriori dicitur à signo: quæ autem est à priori, id est à causâ, non dicitur à signo, ergo causa non dicitur signum, alias etiam demonstratio à priori posset dici à signo. Alij recentiores ei contradicunt, quia Sacramenta dicuntur signa gratiæ, licet sint causa illius. Ego primùm ostendo, non esse de ratione signi, vt sit effectus rei significatæ, quia omnes admittunt, speciem impressam esse signum sui obiecti, & tamen non omnis species impressa est effectus obiecti: nam species spirituales, & supernaturales de obiectis materialibus naturalibus non petunt vllò modo oriri à suo obiecto. imò & naturales per se infusæ in Angelis non sunt producibiles ab obiectis, quæ repræsentant, & quorum sunt signa, ergo non est de ratione signi, esse effectû rei significatæ. Idem ostenditur in vocibus, quæ non causantur à rebus quarum sunt signum. Deinde etiam ea, quæ præcedunt tempestatem aliquam, licet non sint effectus illius, dicuntur tamen signa, imò & sæpè sunt causa, vt ventus in mari.

Secundò dico, communiter loquendò causam non dici signum effectus: non enim dicitur ignis signum caloris, sed causa illius; neque febris dicitur propriè signum mortis, sed causa illius; bene autem pulsus, maculæ, & alia quæ à febre oriuntur, dicuntur signa malignæ febris. & hæc etiam idèò solent signa moris dici, quatenus signa sunt febris ardentis & malignæ, quæ est causa mortis.

- 12 Addo tamen Tertio, aliquando etiam causam dici signum, vt in exemplo de Sacramentis, & de ventis in mari ostensum est, idèò in hac quæstione de nomine vterque modus loquendi potest, vt probabilis, sustineri: attendendo tamen ad solam definitionem causæ, probabilis est (vt num. 3. dixi) causam posse etiam dici signum sui effectus.

SUBSECTIO TERTIA.

An voces sint signa naturalia.

Petes deinde, an sint aliquæ voces naturaliter significantiæ rerum. Ratio dubitandi est, quia in Scripturâ dicuntur nomina, ab Adamo imposita rebus, esse propria illarum; quo videtur indicari, ea nomina non fuisse imposita omnino ad placitum; ergo illa habent aliquam naturalem significationem rerum quibus accommodatæ sunt. Respondeo negatiuè. Ratio est manifesta ex ipsismet vocabulis. quid enim ex naturâ rei hæc vox Deus similitudinis & proportionis habet cum Deo magis quàm vox hæc lapis, vel Golgotha, & sic diccundo per omnes linguas & earum vocabula, faciliè id intelligetur.

Legi quemdam Auctorem, qui linguâ suâ vulgari edidit libellum: vt autem se diuinum aliquid scire ostenderet, eò quodd Latinam linguam aliquatè calleret, ex professo conatur ostendere, vocabula Latina ita ex naturâ rei esse rebus significatis similia, vt nullus intellectus benè dispositus illi æqualem linguam tamque rebus proportionatam inuenire poterit, vel possit. Vnde rursus probat, naturaliter sine vllâ arte demonis aut Dei posse aliquem, qui eam linguam prorsus antea ignorauerat, ex solâ rectâ humorum organorumque dispositione, & intelligere & loqui Latine. Miraus sum, tam stultam & absurdam opinionem non fuisse ab eo expunctam inter alias, quæ iustissimè in eo libro deletæ sunt. Rogo enim Primò hunc in Grammaticâ Doctorem, quam habeat hæc vox *leo* suavis & brevis similitudinem cum ferocitate ac magnanimitate bestiarum quam significat? quid cum eius generositate? quid cum illius iubis? vel quâ ratione ex nudâ humorum dispositione naturaliter deueniet? Quis ex vocibus istis *lego* & *lego*, quæ inter se omnino similes sunt in cognitionem rerum tam diuersarum, quales sunt, *legere libros*, & *nuntium mittere*, vel *testamento aliquid legare*? Quod argumentum locum habet in omnibus æquiuocis, quæ res in se diuersas & disparatas significant: quam enim idem ille sonus cum vtriusque Physicam & naturalem habere potest conuenientiam? Nec necessarium est ad æquiuoca recurrere, in vniuocis idem est argumentum: quod enim de voce *leo* dictum est, dici posset de omnibus, *mors, vita, Deus, liberi*, in quibus nulla maior inueniatur similitudo cum rebus significatis, quàm in illâ cum leone.

Secundò rogo hunc, Nónne Adamus bonum habuit ingenium, & benè humores dispositos? quomodo ergo, dum linguam inuenit, nihil illi occurrit de Latinâ? Vel numquid per tot sæcula ab orbe condito natura non tetigit rectam humorum dispositionem, nisi in Latio, aut Ennio, aut quisquis fuit Latinæ linguæ primus inuentor? sed quid in hac stultitiâ diutiùs immoror? Aduerto, aliquando vnam vel alteram vocem habere aliquam similitudinem cum re significatâ, valde tamen exiguam & imperfectam, & quæ nullatenus sufficeret, deficiente liberâ hominum impositione, ad deueniendum in rei significatæ cognitionem, v.g. *horridus*, propter asperitatem enim pronuntiationis aliquid videtur denotare.

Tm

Tinnitus videtur etiam aliquam habere similitudinem campanæ, & sic de paucis aliis. Hæc tamen quid, ut propere vel ipse Salomon si audiret meditentem *tinnitus*, certo sciret quid ego vellem dicere, nisi ante significationem eius caluissset? Hoc autem in omnibus linguis in multis vocibus reperitur, & fortè in aliis plus, quàm in Latina.

Ad rationem dubitandi è num. 12. posita, dico, dum in Scripturâ nomina, ab Adamo imposita, dicuntur esse propria nomina rerum, nihil aliud significari, quàm illa esse nomina, quibus deinceps significata res illæ fuere: sicut modo dici potest, vox *homo* est propria vox quæ significemus hominem, & *Petrus* dicitur proprium nomen illius: per quod non volumus affirmare, vocem *homo* vel *Petrus* naturaliter representare hominem, sed esse vocem, quæ omnes videntur ad significandos illos. Hoc confirmatur communiter: quia si voces Hebrææ impositæ ab Adamo, naturaliter representarent sua obiecta, possemus nos naturaliter callere linguam Hebræam sine vilo studio, quod tamen falsum est. Consequentia autem probatur à simili: quia enim naturaliter significat fumus ignem, sine studio ex fumo in cognitionem ignis venimus, ergo idem esset in vocibus Hebræis, si naturaliter significarent. Idem communiter in vestigio bouis, aut alterius cuiuslibet animantis ostenditur.

Sed contra hæc exempla potest obijci: Etiam si fumus naturâ suâ sit signum ignis, nobis tamen nullatenus significat ignem primò & per se, nisi prius viderimus ignem fumantem. qui enim primò intueretur fumum, nihilque de igne audiret, vel vidisset, proculdubio non veniret in cognitionem ignis. Idem est in vestigiis animantium, quæ etiam si videantur ab homine, si tamen primò non viderit ea formari ab animantibus, aut eorum pedes nouerit, non veniret in cognitionem animantium: ergo etiam si verba essent signa naturâ suâ rerum quas significant, non sequeretur, omnes homines, cum primò talia verba Hebræa aut Græca audirent, venturos in cognitionem earum rerum, sed necessarium adhuc esset, ut prius illis diceretur, hæc verba esse signa talium rerum. Hæc obiectio me conuincit, ad iudicandum, argumentum suprà factum ab absurdo, prout communiter ponitur, non esse efficax: & rationem à priori possumus faciliè reddere, quia stat optimè, aliquam rem naturâ suâ habere respectum essentialem ad aliam, vel connexionem cum illâ, & consequenter illam representare seu significare, illum tamen respectum non cognosci à nobis. Sic creaturæ sunt signum creatoris, non tamen propere qui videt creaturam, aut audit aliquam vocem, statim venit in cognitionem Dei: sed ad hoc sunt necessarii alij discursus philosophici, qui non statim percipiuntur. Et ex hac parte idem etiam posset in vocibus contingere, ut licet essent naturâ suâ significatiua rerum, non continuo ducerent audientem in earum rerum cognitionem.

Addo tamen, virgeri posse illud argumentum in vocibus, quia dupliciter posset aliqua res habere naturalem significationem alterius, vel quia ex se est effectus, aut causa necessaria illius. Hoc autem modo voces non possunt vilo modo esse

signum rerum, quia hæc vox *leo* nec producit leonem, nec ab eo pendet in fieri, ut effectus illius, sicut pendet fumus ab igne, aut vestigium bouis à boue. Aliter posset realiter representare rem propter similitudinem physicam cum illâ, sicut eam habet imago bona Cæsaris cum Cæsare. Sed neque hoc modo possunt esse voces signa rerum: nam (ut suprà dixi) quam similitudinem habet cum feritate ac rapacitate leonis, hæc vox *leo* (etiam hic habet locum confirmatio è numero 6.) si enim vox haberet aliquam similitudinem, ergo sicut quando duo homines v. g. valde sunt physicè similes, eo ipso quoddam uterque simul videatur, sine vilo magistro apparet intuenti similitudo; vel, licet uterque simul non videatur, postquam vnus est visus si videatur alter, statim homo nescit hunc esse similem illi: ita similiter si hæc vox *leo*, naturâ suâ hanc haberet similitudinem, quilibet siue Græcus, siue Scythia, siue Hebræus, qui vel actu videret leonem, vel bene illius recordaretur, cum primò audiret hanc vocem *leo* etiam si penitus quid eâ significaretur, à nobis non audiret, deberet percipere statim similitudinem illius cum leone; & consequenter sine vilo Magistro noscere, quid apud nos ea vox significaret, quod meritò in argumento inferebatur pro absurdo. Fateor tandem, esse aliquas voces, ut *gemitus* & *suspiria*, quæ naturaliter representant vel tristitiam animi, vel dolorem, vel lætitiā, ideoque communia sunt omnibus nationibus: quod etiam cernere licet in animantibus brutis, quorum naturales voces eorum affectus representant, non ex liberâ hominum impositione, sed ex ipsâ naturâ vocum.

SYBSECTIO QVARTA.

Per quid constituatur ratio signi.

DENIQUE rogabis, per quid constituantur signa ad placitum in actu primo significatiua; id est, quæ sit ratio, à quâ redduntur significatiua. Nonnulli Thomistæ dixerunt, id provenire à relatione reali resultante in ipsis vocibus, ex liberâ hominum impositione. Hæc sententia est omnino probabilis: quæ enim ratione libera hominum impositio potest in ipsis vocibus aliquid reale producere? iam enim ex vnâ parte præterit illa libera impositio, & ex aliâ non est approximata ipsis vocibus. quis enim dicat, voluntatem Ciceronis, inuenientis de nono vocem aliquam Latinam (demus hanc *homo*) ad significandum hominem, illam, inquam, voluntatem producere realiter in me & in omnibus aliis hominibus, dum illam proferimus, relationem aliquam realem physicam, à quâ reddatur ea vox significatiua, & hoc fieri etiamnum ab ipso adhuc in inferis torto? Alij dixerunt, signa ad placitum constitui significatiua per relationem rationis. Sed neque hi placent, quia ut vox *homo* significet hominem, nulla est necessaria fictio intellectus. Quodd si per relationem rationis denominationem extrinsecam, desumptam ex voluntate præcedenti auctoris linguæ, intelligas: malè loqueris, in re tamen tangis veram sententiam, quam iam explico.

Dicendum igitur est, significationem vocum esse denominationem extrinsecam ex liberâ voluntate

quantate hominum nondum retractatâ, sed adhuc moraliter permanente; quod explicatur exemplo aliorum entium moralium, v. g. peccati homicidij: eo enim ipso quod Petrus peccauerit, vel iniuriam irrogauerit Ioanni, dum illam non retractat, vel de peccato non conteritur, dicitur
 21 peccator, & iniurius Ioanni. Item triticum v. g. valere tanti, pendet ex voluntate Regis præteritâ nondum retractatâ: si autem eam modò retractet Rex, iam alia diuersa erit tritici taxa. Ita similiter, si vellet Rex vt hæc vox *homo* significaret lapidem, mutaretur illius significatio, eo præcisè quod retractauit primam hominum impositionem liberam, quæ iam post retractionem nec moraliter manet. Idem est, quâdo per non-vsum aboletur significatio alicuius nominis, vt contingit in pluribus vocibus tam Latinis quàm Germanicis, aut alterius cuiusvis lingue.

Duo contra hæc possunt obijci. Primum est, voluntatem auctoris linguarum non posse esse id per quod voces constituuntur in actu primo significatiuo, quia ea voluntas habet pro obiecto eam significationem: vult enim ea vocabula esse significatiua. ergo cum ea voluntas non habeat se pro obiecto, non erit pars significationis, quia hæc significatio est obiectum illius voluntatis.
 22 Similem obiectionem apposui in materiâ de Sacramentis, ad probandum, per voluntatem Christi Domini non constitui Sacramenta in ratione signi: & sicut ibi respondi, ita & hic; scilicet, voluntatem auctoris linguarum non habuisse pro obiecto ipsam significationem in actu primo (hæc enim, vt à formâ, oritur ab ipsamet volitione) sed significationem in actu secundo, hoc est, vt audientes vocem *homo* v. g. intelligerent per eam *animal rationale*. Habuit ergo pro obiecto eam actualem intellectionem audientis, & seipsâ, dum vult eam intellectionem, constituit vocem in actu primo significatiuam.

Replicabis tamen: Voluntas illa fuit efficax, ergo habuit pro obiecto aliquid quod posset ab eâ fieri: at quod alij per eam vocem actu intelligerent hoc vel illud, non pendeat ab eius voluntate, ergo hoc non fuit obiectum illius, sed ipsa significatio in actu primo, quæ ab ipso fieri poterat. Respondeo, eo ipso quod (vt supposuimus) ille erat caput Reipublicæ, pendere ab ipso, vt actu intelligant, per hanc vocem, quod ipse vult, si ipsi sint ei subditi, neque in illâ voluntate aliam efficaciam agnosco, quàm in superioris voluntate, dum mandat vt aliquid fiat, cui tamen
 23 tamen tenemur id facere. Vnde fateor, si omnes subditi nolissent auctori lingue assentiri, non mansuram eam vocem significatiuam. Propterea ultra voluntatem illius, requirerem ego consensum subditorum, sicut, vt perseueret ea significatio, requiritur ne populus in vniuersum conueniat ad immutandam eam significationem.

Secundò obijciens: Si vox est significatiua ex voluntate legislatoris, ergo nō potest actu significare nisi ei qui noscit voluntatem: quis autem rusticorum, vel etiam politicorū hominum, quando audit loquentes, vel ipse vult aliquid loquendo significare, cogitat de eâ intentione legislatoris? ergo ea non est forma constituens in ratione signi. Respondeo cum Hurtado Primò, eandem esse difficultatem omni sententiæ: quia siue

ea significatio sit relatio prædicamentalis superaddita, siue fictio, siue quodcumque aliud, nullus audiens vel loquens indiget attentione ad eas relationes, vel fictiones, vel alias subtilitates. Secundo respondent aliqui, sicut album materialiter potest cognosci sine albedine, ita posse
 24 signum materialiter cognosci sine eâ voluntate legislatoris. Hæc solutio secunda displicet: ego enim non dubito, nec vllus dubitare potest, quin hæc vox *homo* possit audiri à non cogitante de eâ intentione, sicut Petrus potest cognosci sine albedine. Ceterum, sicut si albedo Petri esset id quo Petrus assimilaretur Ioanni, & quasi eum præsentaret, nullatenus possemus ex Petro solo, non cognitâ albedine, venire in cognitionem Ioannis; ita qui ignorat eam voluntatem, licet audiat vocem, non deueniet in notitiam rei. Vnde enim, rogo, prouenit, quod duo audientes eandem vocem, vnus veniat in notitiam rei significatâ, alter non? Vides, quia vnus scit quid significet, alter non. Fateor & hoc tibi; sed ibi est difficultas. Quid enim ampliùs scit ille, qui scit significationem? vel quid est scire quid significet? necessariò debes recurrere ad voluntatem, quia scilicet ille scit quid alij volunt significare per eam voluntatem. Respondeo ergo, cum primò addiscitur lingua, semper ibi cognosci voluntatem, si non primi inuentoris, saltem eorum qui tunc loquuntur; idè semper interrogatur, *Quid vis dicere per hoc? quid intelligunt per hoc verbum Latini vel Græci?* &c. Semel autem iam comparato illo verbo cum re significatâ, quia non aliter eam significat nisi excitando species de re ipsâ, potest deinceps excitare eas species, seu significare in actu secundo, etiam si non excitet species, de voluntate legislatoris vel aliorum, quod in excitatione specierum passim experimur, & in discursu patet: acquiritur enim aliquando conclusionem aliquam dependenter à præmissis, postea tamen manet in nobis species de ipsâ conclusionem, etiam si non recordemur præmissarum. Rationem à priori eam hîc ego video, quia tunc principalitè attendimus ad conclusionem & ad rem significatam, quàm ad præmissas & voluntatem legislatoris, idè ex repetitione actuum intenditur nobis species de re significatâ, de aliis autem vel nihil intenditur, vel tam parum, vt postea facile non excitetur.

Sed vrgebis adhuc: Pueri quando addiscunt linguam, nihil cogitant de voluntate loquentis; eodem enim modo addiscunt, sicut canis quando ei ostenditur catena, sæpeque audit, ad catenam, excitatur ei species de illâ, quod nimirum ad eam pellatur, & quasi percipit quid velint. Respondeo, quidquid sit de bestiis, homines tamen percipere eam volitionem. nam quando audio me vocantem, ego percipio illum me vocare, etiam si canis, quando ego eum voco, nō percipiat meam volitionem, sed sola verba. Fateor, loco volitionis ad excitandas species posse deferuire prolationem vocis, & simul ostensionem physicam rei significatâ, quo pacto edocentur bruta, & fortasse aliquando in aliquibus infantibus contingit, per se tamen communiter ipsi pueri percipiunt parentes velle per eam vocem significare panem, aquam, &c. ideoque veniunt in cognitionem volitionis eorum, etiam si postea, vel quâdo loquuntur, vel legunt, iam non cogitent de eâ parentum, à qui-

à quibus didicerunt, voluntate. & hoc solum in precedentibus intendo.

27 Restat hic explicare, quomodo imago sit signum rei significatæ: sed ex dictis clarè constat, eam esse imaginem propter similitudinem Physicam, quam habet cum re significatâ in formâ ipsâ exteriori, & quia depicta est ad representandum. In quo autem similitudo consistat, dictum est supra, dum de Relatione egimus, quæ hic non oportet repetere.

Ratio significandi in actu secundo consistit in eo, quod quis audiens illam vocem, veniat de facto in cognitionem rei per illam significatæ, & quod ipse proferens vocem intelligat quæ dicit. Unde licet proferatur à psittaco vox aliqua Hispanica vel Latina, & ego percipiam illius significationem, non tamen dicuntur illæ voces propriè in actu secundo significare, quia psittacus eas nō intelligit. Item è contrario, licet proferens illa verba, ea percipiat, ut si Hebræus Hebraicè mecum loqueretur, quia ego audiens illum non percipio absolute, illa verba in actu secundo non sunt mihi significatiua, seu significantia. Hoc tamen pertinet ad quæstionem de nomine, an dicendum sit in hoc vel illo casu significare.

28 Dabitur potest in presenti, vtrum possint voces vel aliqua alia signa significare aliquid magis explicite audienti quàm proferenti, aut è contrario. De hac quæstione Theologi Parte 1. quæst. 13. art. 1. vbi communiter Thomistæ defendunt negatiuam partem. Mouentur, quia nomen non significat rem, nisi mediis conceptibus, ergo non possunt verba rem melius significare audienti quàm concipiatur à proferente. Arbitror, rem hanc esse adeò claram, vt nisi de solâ voce nequeat esse dissensio; non enim dubium, quin possit audiens rem significatam per nomen perfectius intelligere quàm proferens: etenim si quis Hispanus in Gallia existens, audiat à Gallo, qui solum per fidem humanâ nouit Hispaniam, audiat, inquam, descriptionem Hispaniæ quam ipse perlustrauit, perfectius sanè cognoscit res significatas per illa nomina, quàm Gallus ea proferens, quod etiam è contrario potest contingere, si narret Hispanus de Gallia, & audiat Gallus.

29 Similiter, audit à rustico Philosophus vocem *homo*, quis negabit, Philosophum audientem melius percepturum quid ea vox significet, quàm percipiat ipse rusticus loquens? Hoc videtur esse extra omnem controuersiam. Vtrum autem dicenda sint tunc verba significare clariùs rem audienti, an non, è quod ab vtroque debeat percipi ea clarior significatio, vt dicatur absolute tali modo significare, quæstio est de voce, nec magni momenti.

SECTIO II.

Vtrum voces & scriptura significant res, an conceptus.

Non disputamus de vocibus impositis ad significandos mentis conceptus, quales sunt *cognitio intellectus*, & de quibus certum est, significare conceptus mentis, qui sunt res pro quibus supponuntur illæ voces. Dubium ergo est de illis vocibus quæ significant aliquid extra intelle-

ctum, vt vox *homo*, *lapis*, &c. de quibus quærimus, an supponantur pro homine, lapide, &c. an verò pro conceptu, quem habeo in mente de homine & de lapide, an pro vtroque.

Primò certum est, per voces non significari res nisi conceptas, ita vt cognitio illarum sit saltem conditio ad eas significandas: quapropter diximus Sectione proximâ, psittacum proferentem verba, propriè non loqui, quia non concipit quæ dicit. Deinde certum est, voces esse signa conceptuum, ducunt enim audientes in cognitionem conceptuum existentium in loquentibus; quando enim audio loquentem, formo conceptum, ab ipso percipi ea quæ dicit. Tertio certum est, per voces significari res ipsas: quia cum dico, *Christus mortuus est*, verè audiens venit in cognitionem mortis Christi Domini. Hæc omnia certissima, & in quibus nulla potest esse controuersia.

Potest autem esse de fine præcipuo institutionis vocum, an præcipuè inuentæ sint ad significandas res, an verò earum conceptus. Dicendum cenſeo, voces inuentas ad significandas præcipuè res ipsas. Ratio est, quia voces inuentæ sunt ad significandum id quod loquens præcipuè intendit significare: sed per voces intendit præcipuè significare loquens res ipsas, conceptus autem nullo modo; ergo voces præcipuè inuentæ sunt ad significandas res ipsas, non verò ad significandos conceptus. Maior & consequentia sunt certæ. Minor probatur: quia cum ego dico rustico, v.g. Deum esse trinum, intendo eum venire in cognitionem Trinitatis, non verò in cognitionem mei conceptus quem ego habeo de Trinitate. Idem est in omnibus aliis locutionibus, quas omnes dicitur quis intellexisse, si res per illas significatas intellexerit, quantumuis non sciat vtrum in loquente sint conceptus de illis rebus, nec ne, vt ex doctrinâ communi benè Hurtadus obseruat §. 18.

Sed obieciſ Primò, brutum distingui ab homine, è quod homo habeat voces ad significandos conceptus, brutum verò non; ergo voces priùs inuentæ sunt ad significandos conceptus. Respondeo, hominem à bruto distingui in eo, quod homo habet voces ad significandas res quas concipit, & ipsos etiam conceptus. Vt enim initio Sectionis diximus, aliquæ voces significant conceptus mentis, quales sunt *cognitio intellectus*: inde autem non inferitur, debere omnes voces esse impositas primariò ad significandos conceptus mentis, cum brutum neque ad conceptus, neque ad res conceptas significandas vtatur vocibus ad placitum.

Obieciſ Secundò cum Conimbricensibus: Voces subrogantur loco conceptuum, ergo præcipuè significant conceptus. Mala consequentia: imò contrarium infero ex eo Antecedenti, & probō meam conclusionem. Quia sicut conceptus non significabant se, sed sua obiecta; ita voces, quæ eorum loco subrogantur, debent significare nō ipsos conceptus, sed conceptuum obiecta, seu res ipsas: sicut si loco statuae Cæsaris representantis Cæsarem, subrogaretur eiusdem Cæsaris imago depicta, sanè hæc non poneretur ad significandam statuam cuius loco subrogatur, sed ad significandum Cæsarem quem representabat statua, cuius loco pictura succedit, præstando id quod præstatur ab statuâ.

Q.

Obi.

33 Obiicies Tertiò cum iisdem: Si verba non significant conceptus, nullum esset mendacium, hoc enim consistit in significatione exteriori eius conceptus, qui non datur in mente; ergo voces non significant primariò res, sed conceptus. Respondeo, mendacium consistere in affirmatione exteriori illius rei, cuius negationem in mente concipio, aut è contrario in negatione exterioris rei, cuius affirmationem habeo in mente; ex quo nullo modo infertur, voces significare conceptus, imò potius sequitur, debere significare res ipsas quas affirmo per conceptus, & nego per verba, vel è contrario nego per conceptus, & affirmo per verba; vnde voces non sunt mendacium, quia negant conceptus, sed quia negant res affirmatas per conceptum. Ex his ergo duabus obiectionibus roboratur potius nostra sententia, quam infirmetur.

34 Obserua Primò pro dictis, etiam si conceptus aliquo modo significantur per voces, has tamen non supponi pro conceptibus, sed solum pro rebus significatis. cum enim dico, *Turca mouet bellum*, illud verbum *Turca* non supponitur pro conceptu Turcæ, ita vt sensus sit, *actus quo apprehendo Turcam mouet bellum*, ergo voces solum supponuntur loco rerum. Obserua Secundò, voces diuerso modo esse signa rerum, ac conceptuum: nam res omnino ad placitum significant, conceptus autem non omnino ad placitum, significant enim naturaliter, saltem aliquem conceptum, illum quo apprehendo ipsam vocem exteriorem. quod etiam verum est in vocibus prolatis à placito, qui licet non intelligat significationem vocis, ipsam tamen vocem, id est, ipsum sonum exteriorem rectè percipit. neque enim potest appetere locutionem illam nisi eam per sensum internum cognouerit. Dixi, *significant determinatè aliquem conceptum*: nam illum, quem ego formo de lapide v. g. non significat vox lapidis naturaliter: si enim ad hoc ex placito hominum non fuisset accepta, sicut eam audiens, lapidem non cognosceret, sic eandem proferens de lapide non cogitaret.

Rogabis, quid dicendum sit de scripturâ, an significet immediatè res ipsas, an voces, & mediis illis ipsas res. Respondeo cum distinctione. Aliquæ enim scripturæ sunt quæ non significant voces, sed res tantum, v. g. numeri, qui aliter *aspra* dicuntur, 1. 2. 3. &c. etenim dualis numerus non significat hanc vocem Hispanicam *dos*: qui enim in scripturâ Hispanica eum numerum videt, intelligit perfectè quid significet, de voce verò ipsâ Hispanicâ nec cogitat. Declaratur idem exemplis: quia licet hæc vox *duo* imponeretur nunc ad significandum lapidem, adhuc numerus ille dualis per cifram maneret idem qui antea eodem modo significans. Ratio à priori huius est, quia numeri, tam hi qui *aspra* dicuntur, quam alij qui per litteras fiunt, potius sunt quasi quædam figura rerum, quam voces ipsæ scriptæ. Vnde omnibus linguis saltem Europæis communes sunt, nec propterea scio qualis sit vox, quâ Angli vel Turcæ significant *duo*; ergo illi numeri non significant voces, sed res. Tales sunt omnes Sinarum scripturæ, quæ non significant voces, sed immediatè res ipsas: vnde ad intelligendam scripturam illorum, omnino per accidens se habet notitia vocum quibus vtuntur ad collo-

quendum inter se, sicut inter nos ad notitiam numerorum, per accidens se habet notitia vocum quibus illi numeri explicantur. quod declaratur exemplo picturæ, quæ immediatè significat hominem, non vocem quâ homo explicatur.

36 Aliæ sunt scripturæ immediatè significantes non quidem res, sed voces, quales sunt omnes quibus nos vtimur, exceptis numeris: neq; enim vox *homo* scripta repræsentat immediatè hominem, sed vocem ipsam prolatam: Vnde, licet quis perfectè sciat legere linguam Græcam vel Hebræam, & consequenter perfectè cognoscat characteres; adhuc tamen, quia ignorat significatum vocum quas repræsentant characteres, non scit quale sit significatum mediatum illius scripturæ. Quod inde confirmatur Primò, quia et si mutetur significatio huius vocis *homo*, non ideò mutatur modus illam scribendi, & quidquid significet vox *homo*; semper tamen hi characteres eandem vocem significant.

Vnde Secundò confirmatur: Si Respublica diceret, Vox *homo* non significet nisi lapidem, eo ipso sine vllâ aliâ mutatione factâ in scripturâ variaretur significatio mediatæ scripturæ, immediatæ verò non, quia, vt dixi, semper eandem vocem significaret, & eodem modo scriberetur; ergo, quia illa scriptura immediatè significabat vocem, & mediâ significatione vocis rem ipsam, hinc fit, vt qui sci legere, etiam si non intelligat quæ legat, vt contingit inter diuersas linguas, eisdem tamen vtentibus characteribus, dicatur perfectè noscere characteres, eo ipso quod sciat quomodo proferendi sint; ergo scriptura non significat immediatè res, (aliàs quomodo nosce- 37 ret scripturam, qui non veniret in cognitionem rerum quas immediatè significat?) sed immediatè significat voces, quas quia noscit, dicitur (& verè ita est) *hic perfectè sci legere*; & ars scribendi & legendi adæquatè saluatur sine cognitione rerum, ergo scriptura immediatè solum significat voces. Confirmo tandem: qui docet alium legere, malè doceret, si ostensâ scripturâ *lapis* v. g. ei diceret, Hæc scriptura hanc rem significat, monstrando illi etiam ipsum lapidem; sic enim qui addiscit, non posset pronuntiare illam vocem, nec quando videret & a, in aliis vocibus scriptis sciret coniungere, & dicere *ba* idè solum tunc docetur, quomodo eos characteres voce debeat exprimere: & ponitur exemplum in vno, vt sic de omnibus sciat, etiam si significationem vocis ignoret; ergo scriptura immediatè significat voces.

38 Aduerte tamen, non propterea scripturam supponi pro vocibus, ita vt quando scriptum est, *Turca mouet bellum*, sensus sit, *vox, quâ dico Turca, illa mouet bellum*, sicut suprâ dicebamus de conceptibus. Supponitur ergo ipsa scriptura loco rerum, id est, ea quæ ibi affirmantur vel negantur, rebus ipsis conueniunt, non vocibus. Non facit tamen me venire in cognitionem rerum nisi excitando primò mihi species de vocibus, & de earum significatione ad placitum; quod solum contendo, & ostendi manifestè, eò quod ignoratâ hac significatione vocum, etiam si sciat legere, non poterit venire in cognitionem earum rerum, quod in numeris & in characteribus Sinarum aliter ostendi contingere.

Contrarium videtur sensisse hîc aliquis, non quidem

quidem questionem expressè tractans, sed probans, voces immediatè significare res, etiamsi substituantur loco conceptuum: sicut scriptura, inquit, etiam immediatè significat res, etiamsi ponatur loco vocum. Vnde addit, potest quis, legendo Epistolam, res intelligere, etiamsi non recorderetur locutionis. Sed in hoc non bene discurret: ostendi enim iam, scripturam immediatè significare vocem, & hac mediante rem ipsam; idè nego, posse aliquem, qui ignoret significationem vocum, ex solâ scripturâ percipere rem. vnde non est eadem ratio, quoad hoc, de conceptibus, quæ de scripturâ, vt amplius obiectionis solutione constabit. quæ tamen prius potest vrgeri:

Scriptura subrogatur loco vocis, ergo non significat vocem, sed res per voces significatas. Consequentia videtur probata numero 32. vbi dixi, voces, quia subrogantur loco conceptuum, non significare ipsos conceptus, sed illorum obiecta. Responded, idè a me probatum, voces substitutas loco conceptuum nō significare ipsos conceptus, quia ipsi conceptus non se significant, sed sua obiecta: (conceptus enim sunt signa formalia, quæ sine cognitione sui ducunt in cognitionem suorum obiectorum; at voces externæ, quia sunt signa instrumentalia, non ducunt in cognitionem sui significati, nisi mediâ cognitione ipsarum vocum; vnde necessarium est, vt voces scriptæ, quæ subrogantur loco vocum quibus loquimur inter nos, non solum significant obiecta, sed immediatè voces ipsas prolatas, alioquin non efficient quod efficiebant voces, hoc est, & se & sua obiecta manifestare. Imò ex hac obiectione potius confirmatur nostra sententia quam infirmatur. Confirmo id vltius: Non potest intelligi significatum scripturæ, quin etiam intelligatur significatio ipsarum vocum, quas scriptura representat: hoc autem non requireretur, nisi scriptura immediatè significaret vocem, & illâ mediâ rem ipsam, sicut in numeris & scripturâ Sinarum, quia non representat immediatè voces, sed res, ad earum intelligentiam nullo modo requiritur notitia vocum, vt diximus supra.

Adhuc fortè vrgebis: Si de hoc nomine scripto *Deus* v. g. interrogem, quid hoc denotando illam scripturam significet, non respondebis mihi, significat vocem quâ explico *Deum*, sed dicet mihi, significat *Deum*, ergo scriptura illa non significat immediatè vocem sed rem ipsam. Responded facile: si quis iam sciat scripturam legere, & consequenter supponatur illum scire quam vocem illa scriptura significet, & magis intelligatur dubitare de vocis significatione, responderetur, significat *Deum* ipsum, vt contendit obiectionis. Verum id provenit non ex eo, quod scriptura immediatè significet res, sed quia, vt dixi, iam ille in eo casu supponitur scire legere, & consequenter supponitur scire immediatum significatum. At quando non scit legere, non responderetur, hæ litteræ significant *Deum*, sed, hæ litteræ sonant idem quod vox *Deus*, seu significant vocem *Dei*, & mediâ illâ significant *Deum*. Vnde potest scire, quid significet vox *Deus*, & non scire quid significet scriptura illa; & rursus etiamsi mutetur significatio vocis *Dei*, scriptura eandem semper vocem *Deus* representans, non tamen representat eandem rem, vt supra dixi: ergo il-

lam representat mediâ vocis significatione. Quod autem supra dicebatur, posse me legere Epistolam, eamq; intelligere, etiamsi non recorder vocum, nihil probat contra me, Primò, quia si se quis reflectat semper, tunc illi excitatur species vocum, & quasi mentaliter homo loquitur. Secundò, quia (vt supra in simili dixi) aliquando ex aliquo signo excitatur mihi species de vno obiecto per illud significato, non verò de altero. sicut licet vox sit significatiua formaliter à voluntate hominum, semel tamen iam perspectâ eâ significatione, postea excitat species de obiecto, non autem de ipsâ voluntate, ratione cuius formaliter significat.

SECTIO III.

De Nomine, Verbo, & Propositione.

DE Nomine & eius definitione latè egimus in Summulis, nunc circa illam duo possunt dubitari. Primum, vtrum Nomen infinitans sit propriè Nomen, v. g. *non-homo*, *non-Deus*. Aristoteles illud excludit à ratione Nominis, quia nimis extenditur eius significatio. Sed hæc ratio non est sufficiens, quia latius patet nomen *ens*, quod & significat totum quod *non-homo*, & præterea ipsum hominem, quem non significat *non-homo*. Idè alij mouentur, quia *non-homo* nō significat quid sit res, sed potius quid non sit: idem enim est dicere, *lapis est non-homo*, ac dicere, *lapis non est homo*; & sicut per hanc vltimam propositionem non nominatur lapis, ita nec per primam. Quod si his obiciat, ergo negatio non erit nomen, quia nihil posituum significat. Respondentur facillè, negationem verè declarare essentiam negationis, quæ non est nisi negatio, at *non-homo* nihil declarare. Hæc est questio de voce, in quâ placet sententia affirmans, illud esse propriè Nomen. quam defendit Hurtadus Disput. 8. §. 12. quia propriè significat omnia quæ non sunt homo, licet non magis hoc quàm illud; & ita potest intrare propositionem.

Ad rationem in contrarium respondeo, non esse eandem propositionem, *lapis non est homo*, cum illâ, *lapis est non-homo*: prima enim est purè negatiua, secunda verò est partim affirmatiua, quia per illam affirmatur de lapide, esse aliquid quod non sit homo. vnde licet possit de Chimærâ dici, non esse homo, non tamen potest, *est non-homo*, quia id significat esse aliquid quod non sit homo, Chimæra autem neque est homo, neque aliquid distinctum ab homine.

Sed obiciat rursus, Nomen infinitans non est dictio simplex, ergo nec Nomen. Responded, negando consequentiam: quia sicut hoc nomen infinitum, licet componatur ex *in* & *finitum*, est propriè Nomen, ita etiam *non-homo*, licet ex *non* & *homo*.

Verbum est vox significatiua ad placitum, cum tempore, cuius nulla pars per se sumpta significat. De quâ definitione latè in Summulis, vbi ostendi, Verba de factò non infinitari, potuisse tamen, si voluissent Philosophi. Vide ibi dicta.

Circa consignificationem temporis, quæ exigitur in Verbis, potest quis dubitare, quâ ratione

propositiones aeternae veritatis dicantur absolui à tempore, quod videtur esse contra rationem
 45 Verbi. Exempli gratia, in hac propositione, *Antichristus est homo*, quae nec significat tempus praeteritum, quia nondum Antichristus fuit homo; nec praesens, quia nondum est; nec futurum, quia licet non esset futurus Antichristus, propositio esset vera; ergo Verbum *est* in illa propositione nullum tempus significat.

Respondeo, Verbum *est* significare in praedictis propositionibus omnia tempora, ideoque dici absolui à tempore, seu esse omni tempore veram illam propositionem, eo quod non significet existentiam actualem praedicati & subiecti, sed connexionem inter illa; quae connexio consistit in

eo, quod non possit intelligi perfecte homo, quin intelligatur esse animal rationale, *homo existens, animal rationale existens, homo possibilis, animal rationale possibile*, quod non reperitur in propositionibus accidentalibus, ideoque non sunt verae pro omni tempore, & consequenter non absoluntur ab illo, nec dicuntur aeternae veritatis.

De Propositione seu enuntiatione nihil amplius occurrit dicendum, praeter ea quae in Summis dicta sunt, ubi eius definitionem & diuisionem tradidimus: circa quam diuisionem solum restat explicare in quo consistat veritas & falsitas propositionis, quod sequenti Disputatione praestabo.

DISPUTATIO DECIMA QVARTA.

De veritate & falsitate Propositionum; ubi de Propositionibus de futuro contingenti, absoluto, & conditionato.

TSI quàm plurimi disputationem hanc in libros de Animâ reiiciant, nonnulli tamen eam in praesenti agitant, quorum insistentiam vestigiis; & quia connexa est his quae de Propositione dicta sunt, & quia ferè in materiam de relatione praedicamentali praecedenti Libro explicatam, coincedere videtur; qui eam ad libros de Animâ spectare putauerit, non cogitur illam ordine quo hic ponitur, legere.

SECTIO I.

Veritas est extrinseca Propositioni.

DE hac re P. Suarez Disput. 8. Metaphysices, Sect. 2. Vasquez Parte 1. Disput. 76. cap. 2. Rubius in praesenti cap. 4. quaest. 3. Conimbrienses in cap. 1. de Signis, quaest. 5. art. 1. Hurtadus Disput. 9. de Animâ, Sect. 3.

SUBSECTIO PRIMA.

Aliquorum opiniones refelluntur.

VERITAS duplex est, alia *transcendentalis*, & quae est passio entis, quâ ideo res dicitur vera, vel quia illi nihil deest ad esse quod habet, vel quatenus non habet illud esse fictitiè, sed propriè. Huius veritatis explicatio pertinet ad Metaphysicam, in quâ nos de illâ agemus. Alia veritas est *formalis*, seu in representando, estque propria actuum intellectus, & in eo consistit, quod obiectum sit ita à parte rei, sicut per propositionem enuntiatur, ut cum corrente Petro assero *Petrus currit*, propositio est vera, quia in representatione conformatur suo obiecto: & hac veritas est, quae communiter & absolute gaudet nomine *Veritatis*, de quâ inquirimus utrum sit essentialis ipsi actui, sicut illi est essentialis representare suum obiectum, an verò accidentalis. Quod si accidentalis sit, an consistat in relatione praedicamentali, an in denominatione partim extrin-

secâ, & intrinsecâ partim, sicut de Relatione dixi Disput. XII. Sectione 7. an verò in entitate actus connotando terminum, sicut nonnulli, quos supra eâ Disputatione XII. impugnauimus, censent de Relatione. Quae de veritate dixerimus, eodem prorsus modo de falsitate illi contrariâ dicenda sunt.

PRIMA CONCLUSIO. Veritas formalis non consistit formaliter in aliquo ente, aut relatione rationis. Hac est contra nonnullos, quos voce videtur secutus P. Vasquez supra. Dixi *voce*, quia ego omnino puto, à P. Vasquez nomine *Relationis rationis* intelligi denominationem extrinsecam, de quo non est nobis curandum. Cuiuscumque ergo sit ea opinio, sic impugnatur Primò, quia à parte rei antecedenter ad omnem fictionem intellectus actus est verus vel falsus, ergo veritas & falsitas non consistit in aliquo ente relationis rationis. Consequentia est euidens. Antecedens probatur Primò in scientiâ Dei terminatâ ad creaturas, & ad seipsum, quae verè & realiter est vera cognitio & representatio obiecti independentè à fictione nostri intellectus; antecedenter enim ad illam fictionem Deus cognoscit & affirmat equum existere, quando ille existit, ergo antecedenter ad omnem fictionem est vera. Secundò probatur idem Antecedens à priori, quia propositionem esse veram, nihil aliud est, quàm affirmare obiectum, sicut ipsum est à parte rei, sed totum hoc datur ante fictionem intellectus, quia ante illam & Petrus affirmat Ioannem currere, & Ioannes currit.

Secundò impugnatur eadem opinio, quia antecedenter ad relationem rationis resultantem debet ex parte fundamenti praetelligi differentia aliqua inter propositionem veram & falsam, ratione cuius in vnâ resultet relatio veri, in aliâ relatio falsi: sed in illâ differentia reali tenente se ex parte fundamenti, consistit veritas formalis vel falsitas, ergo impertinenter additur *relatio rationis*. Consequentia est bona. Maior certissima. Minor probatur, quia illa differentia quae reperitur inter illas propositiones, ratione cuius

in vna resultat relatio veri, & in alia relatio falsi, non potest consistere nisi in eo, quod vna affirmet obiectum, sicut est à parte rei, alia verò non (nam de reliquo omnino conueniunt inter se) sed affirmari ab vna obiectum sicut ipsum est à parte rei, est formaliter illam esse veram; & affirmari ab alia obiectum aliter ac est à parte rei, formaliter est illam esse falsam: ergo antecedenter ad omnem relationem rationis datur veritas & falsitas in propositionibus, non ergo consistit veritas in illa relatione.

SECUNDA CONCLUSIO. Veritas non consistit formaliter in relatione aliquâ prædicamentali, distinctâ à fundamento & termino, id est, non consistit in modo aliquo aut accidenti, ab ipsâ propositione & obiecti existentia distincto. Hæc Conclusio probata est Disputatione XII. Sectione 1. vbi eas relationes distinctas in vniuersum reieciimus, ampliusque constabit ex dicendis infra præsentia sententiâ.

4 TERTIA CONCLUSIO. Veritas & falsitas non consistit adequatè in solo actu intellectus, connotante obiectum tamquam terminum extrinsecum, ad modum quo ponunt aliqui similitudinem omnino intrinsecam fundamento, & terminum dicunt esse connotatum purè extrinsecum, ex cuius defectu deficit denominatio intrinseca *similis* in ipso fundamento. Hæc nostra Conclusio probata est sufficienter supra Disputat. XII. Sectione 8. vbi ex professio impugnauimus eiusmodi connotata, vt Chimærica, & intelligibilia: quæ enim ibi de similitudine dixi, mutatis terminis applicantur veritati & falsitati.

Secundò hic reiciuntur talia connotata: ponere enim in propositionibus de futuro & de præterito denominationem quamdam actu intrinsecam, & ratione illius differentiam etiam intrinsecam inter propositionem veram & falsam, cum tamen connotatum illud actu nihil sit, omnino est Chimæricum. Quomodo enim ab eo quod actu nihil est, potest provenire formaliter intrinseca denominatio? Explico & confirmo. Propositio naturalis, quæ dicit *Antichristus erit*, de facto per te habet denominationem intrinsecam *veram*, quam non haberet casu quo nò esset futurus Antichristus. Iam ego sic argumetur: Illa denominatio intrinseca non provenit ab entitate eius propositionis (hæc enim per te eadem omnino inuariata foret, etiamsi non esset futurus Antichristus, quo casu non haberet hanc denominationem intrinsecam *veram*) ergo hæc non provenit à solâ entitate propositionis. Sed neque ab Antichristo futuro, qui hîc tam nihil est de facto, quam si non esset futurus; ergo de facto non poterit ab ipso magis provenire denominatio intrinseca, quam si futurus non esset. Adhuc in relationibus minùs mala esset hæc tua doctrina (quia ibi ponis actu terminum relationis, ex quo resultat ea denominatio) at in propositione nullus actu est terminus, vnde proveniat ea denominatio intrinseca, (non enim formaliter provenit, quia forma non dat suum effectum, nisi quando existit; non efficienter, quia etiam nihil non existens operatur efficienter) ergo nullo modo: reicienda ergo sunt in præsentia talia connotata, etiamsi in similitudine possent admitti.

SUBSECTIO SECUNDA.

Veritas non est essentialis adequatè Propositioni.

QVARTA CONCLUSIO. Veritas formalis non est essentialis propositioni; vnde actus verus & falsus non differunt essentialiter. Hæc est contra aliquos recentiores. Probatur tamen efficaciter Primò ex Aristotele in Prædicamentis, cap. de Substantiâ, vbi apertè docet, veritatem & falsitatem esse accidentalem propositioni, ideoque posse vnam propositionem de verâ in falsam, & è contrario mutari. Aristotelem secutus est D. Thomas Parte 1. quæst. 14. art. 15. ad 3. & communiter Doctores.

6 Probatur Secundò ratione, quia eo ipso quod intelligamus, propositionem affirmare Petrum currere, quod etiam affirmat propositio falsa, & ulterius intelligamus ipsum cursum Petri à parte rei existere, quin vllum alium respectum essentialem constituamus in illâ propositione, neque differentiam aliam intrinsecam & essentialem propositioni, ipsa est formalissimè vera; ergo veritas non consistit formaliter in aliquo prædicato essentiali propositionis. Consequentia est evidens. Antecedens autem probatur, quia propositionem esse veram, nihil aliud est, quam affirmare cursum Petri, & ipsum cursum dari à parte rei, tempore per copulam importato: sicut in imagine Cæsaris v. g. vt vera sit, non requiritur in eo respectus aliquis essentialis, quem non posset habere si esset falsa (quis enim diceret, non potuisse depingi hanc numero imaginem Cæsaris, si Cæsar non habuisset vultum similem huic imagini, quantumvis hæc imago de facto perfectè illum repræsentet?) ergo vt propositio sit vera, non requiritur habere aliquid essentialē, quod non haberet si esset falsa.

7 Confirmo euidenter. Da per impossibile aliquem actum solum habere eam rationem, quam tu genericam dicis, & communem actui vero & falso, scilicet affirmare Petrum currere (in hoc enim ambo actus conueniunt, & verus & falsus, per te) & nullam aliam formalitatem specificam aut differentialem in actu resultare, sed tamen Petrum ipsum à parte rei currere (cursum enim Petri non pendet ab eâ propositione, nec ab additione eius formalitatis) in eo casu intelligitur adequatissima ratio veritatis, in eâ propositione; intelligitur enim eam affirmare cursum Petri, & hunc cursum esse à parte rei: at hoc formalissimè est propositionem esse veram, scilicet affirmare id quod est à parte rei; ergo vt propositio sit vera, non indiget nouâ formalitate specificâ essentiali superadditâ actui, quâdoquidem sine illâ intelligitur talis veritas. Hæc ratio videtur posse conuincere quemlibet intellectum benè dispositum. Nec quia argumentum fiat ab impossibili, idè est minùs efficax; est enim per totum (vt dicitur) intrinsecum, & rectè concludo, si per impossibile sola esset ea formalitas sine illâ inferiori, adhuc esset tota veritas, ergo hæc non consistit in eâ differentia essentiali, quo modo ipsi aduersarij passim argumentantur contra ponentes relationem distinctam, scilicet, Si per possibile vel impossibile solæ duæ albedines existant

8 *sicut* linealiâ superadditâ relatione, erunt formaliter similes, ergo ea relatio distincta non requiritur. Et in multis aliis materiis hoc argumento utimur: & in Vniuersum, quando non supponitur in casu impossibili id quod intenditur probari, argumentum est bonum. ego autem in præfenti non suppono sine eâ differentiâ essentiali esse veritatem, sed præcisè suppono non dari eam formalitatem distinctam, sed solam rationem genericam affirmationis cursus; & hoc supposito, postea probō euidenter, dari eo ipso veritatem. Vnde bene infero, non consistere Veritatem in eâ differentiâ essentiali, quando sine illâ tota veritas concipi potest.

Tertiò impugnatur ea sententia: quia si propositio vera esset essentialiter vera, & falsa essentialiter falsa, sequeretur, me proferente propositionem falsam de futuro, quam tamen ego veram existimo, Deum futurum causam determinantem per se ad illum errorem; hoc autem est absurdum, ergo, &c. Probo sequelam: nam ego fui indifferens ad proferendum vel illam propositionem affirmatiuam falsam, vel affirmatiuam veram (de peccato enim Petri futuro duæ propositiones affirmatiuæ in esse possibili, iuxta tuam doctrinam, à Deo cognoscuntur, vna vera, altera falsa: vera, quæ existeret Petro cursuro; falsa, quæ existeret Petro non cursuro) sed hanc differentiam non potest tollere nisi Deus, cognoscens quæ ex illis duabus affirmatiuis sit falsa, quæ verò vera: ego enim, qui profero propositionem illam de futuro, non agnosco quam determinatè produco, imò ego veram vellem producere, & tamen produco falsam; igitur ego me non determino ad falsam, sed Deus. Imò licet ego cognoscerem quæ ex illis esset vera & quæ falsa, adhuc tamen, quia rem ipsam futuram non cognosco certò, non possum me determinare potius ad veram quam ad falsam, ad hoc enim requiritur me certò cognoscere quid esset futurum, vt inde possem scire quæ ex illis propositionibus affirmatiuis producenda esset. Si enim Petrus in re cursurus sit, producenda est affirmatiua vera, si non est cursurus, è contrario producenda est affirmatiua falsa; ergo cum à me ignoretur quid in re sit futurum determinatè, & ex aliâ parte non agnoscatur differentia inter illas propositiones, non possum me determinare ad falsam affirmatiuam potius quam ad veram; ergo causa determinans ex certâ scientiâ hinc & nunc ad falsam, est solus Deus, qui certò scit quid sit futurum, & consequenter quæ ex illis propositionibus producenda sit. Confirmatur & explicatur vis argumenti: Ideò producitur in casu prædicto propositio affirmatiua falsa, quia Petrus non est cursurus, nam si esset cursurus, in sententiâ Hurta di non hæc, sed alia diuersa specie, affirmatiua tamen, proferretur; ergo causa modò determinans ad illam propositionem falsam potius, quam ad veram, debet habere aliquam connexionem cum negatione futuritionis cursus Petri: sed de facto non datur connexio cum negatione futuritionis, nisi in solâ scientiâ Dei, cognoscentis certò & euidenter non futurum eum cursum; ergo de præfenti non potest esse vlla causa determinans ad eam propositionem falsam nisi Deus, qui habet eam scientiam de non-futuritione cursus Petri: ergo Deus determinat ad propositio-

nem falsam vt falsam, ergo Deus per se determinat ad errorem. Quod esse absurdum, Primò 10 constat ex eo, quòd à nemine vquam id Deo concedatur: omnes enim Theologi negât Deum vel ad peccatum vel ad errorem per se determinare, imò & communiter nec diuinitus id posse ab eo fieri docetur. Secundo id esse absurdum inde patet, quia etiam si Deus per possibile vel impossibile non esset cognoscens futura, imò licet non esset Deus, atque ego tamen existerem, adhuc possem affirmare, Petrus curret, aut Ioannes loquetur, & sic de aliis propositionibus. Rogo ergo, in eo casu quæ propositio ex duabus affirmatiuis à me proferetur, (& suppono non cursurum Petrum.) Si proferretur affirmatiua essentialiter vera, ergo tunc daretur propositio vera affirmans Petrum cursurum, cum tamen non esset cursurus Petrus: propositio autem affirmatiua falsa non haberet in eo casu causam à quâ determinatè, & à quâ ex scientiâ certâ produceretur; non à me, quia non cognosco quid sit futurum; non à Deo, qui (vt supponimus) non cognoscit ea futura; non ab ipsâ futuritione, aut negatione futuritionis, quia hæc de præfenti nihil sunt, (vt infra cum iismet aduersariis ostendemus,) ergo illa propositio falsa tunc omnino casualiter produceretur. vnde sicut ipsa producta est, potuit & produci vera, essetque tunc verum, affirmare Petrum cursurum, cum tamen ipse non esset cursurus, quæ sunt implicatoria.

Huic argumento responderet quidam, in eo casu determinati intellectum ad propositionem falsam ab ipsâ voluntate, & in solutionis confirmationem adducit verba S. P. nostri Ignatii in Epistolâ de Obedientiâ, vbi docet, posse à voluntate inflecti intellectû in hanc potius partem quam in illam, quando euidentia veritatis illum non necessitat. Verum aut hic Auctor non intellexit argumentum, aut voluit ridiculè respondere, eò quòd seriam solutionem non reperiret. Fateor, voluntatem posse inclinare intellectum ad assentiendum huic parti potius, quam illi, quando vtraque solum appareret probabilis: item, licet determinetur ad assensum vnius partis potius quam ad dissensum; inter ipsos tamen dissensus, vel inter ipsos assensus, quâ ratione poterit voluntas inclinare potius ad assensum falsum, quam ad assensum verum? siquidem horum differentia non cognoscitur ab intellectu, & consequenter neque à voluntate potest amari, quia nihil volitum quin præcognitum. Imò licet ab intellectu cognosceretur ea differentia inter assensum verum & falsum, adhuc maneret tota difficultas: quia cum voluntati non constet certò tunc de euentu futuro, esset exposita voluntas ad inclinandum ad assensum verum de peccato Petri 12 futuro, cum tamen non esset futurum illud peccatum. & licet aliquando casualiter inclinaret ad assensum, qui tunc debebat produci, esset tamen exposita errori, sicut supra diximus de intellectu, & sapissimè erraret, licet prudenter procederet; quia persapè coniectura & rationes prudenter suadentes futurum aliquem effectum liberum, redduntur postea falsæ, & illis non obstantibus, effectus ille non euenit; ergo quantum ad hanc determinationem impertinenter se habet determinatio voluntatis. Verba autem S. P. N. Ignatii omnino sunt extra rem, quia in illis solum docetur,

tur, posse voluntatem inclinare magis ad assensum quam ad dissensum, ut proximè dixi: de inclinatione tamen inter ipsos dissensus ad hunc potius quam ad illum, vel de infallibilitate in recta productione assensus veri vel falsi iuxta exigentiam obiecti, nec S. Patri venit in mentem, nec potuit venire tam falsa doctrina.

Minus malè posset responderi, intellectum, etiam si ipse non aduertat, pendere tamen in re ab eâ futuritione obiecti, tamquam à conditione extrinsecâ, ut producat affirmationem veram de eo obiecto, sicut pendet ab aliis circumstantiis & conditionibus extrinsecis; sicut in sententiâ Thomistica relatio distincta pendet à termino distante, & sicut in nostrâ sententiâ, currente Petro, non potest produci actus falsus, affirmans eum cursum; ita in sententiâ aduersâ non potest, non currente Petro, produci affirmatio falsa de eo cursu. Sed contrâ, & ut ab hac vltimâ instantiâ incipiamus, quis non videat infinitum discrimen? Ego enim dico per ipsum cursum Petri reddi propositionem affirmatiuam veram. quid ergo mirum, si currente Petro, omnis affirmatio de eo cursu sit vera, quandoquidem hæc est ipsa definitio veritatis, scilicet affirmare cursum, & cursum dari? Aduersa autem pars ponit veritatem distinctam à cursu Petri, & duas propositiones possibiles affirmatiuas de eo cursu, vnam veram, alteram falsam, ut dixi. Tunc autem merito premittitur, & rogatur, quis determinet ad affirmationem veram potius quam ad affirmatiuam falsam, quandoquidem de facto nulla est conditio ad id determinans. Quod verò prius dictum fuit, id reducendum esse ad naturam rerum, fateor non tam efficaciter potest impugnari: verum in hoc primùm desidero consequentiam horum qui referentes argumentum D. Thomæ contra relationes distinctas, ex eo quod nato Petro in Indiis nullus est qui in me hîc in Europâ producat aliam relationem, adiunt argumentum esse euidentem, & propter auctoritatem diuini Thomæ honorandam. Si ergo ipsi iudicant, etiam existente actualiter Petro, qui tamen à me distat, non esse sufficientem causam aut conditionem, ut in me producat relatio ad illum; quomodo ergo erit hîc & nunc, ut me determinet ad propositionem veram potius quam ad falsam erit, sufficiens conditio ipsa futuritio rei post mille aut miliones annorum primùm existura, quæ de præsentî nec hîc nec in Indiis aliquid est, magis quam si non esset futura? Eodem ferè argumento videntur sapè hi ad probandum, res, quæ nihil prorsus sunt, non posse esse conditionem ad operandum: hîc autem existentiam post millia milium annorum futuram, ponunt hodie ut conditionem me determinantem physicè ad hunc potius actum physicum quam illum.

Ego adhuc plus tribuo solutioni, quam ipsi eius auctores in aliis locis tribuant, addoque, forè dici posse, aliquando effectum pendere ex conditione actû non existente: ut in motu locali, ad acquirendam vocationem in spatio v. g. datur dependentia ab vocatione præcedenti in loco contiguo (ut alibi ostendam:) ceterum hæc dependentia cum sit valde difficilis intellectu, non debet admitti, nisi vel quando experientia eam manifestè ostendit, (ut in motu locali dicam;) vel quando ratio, ut in actibus fidei super-

naturalis, quæ non potest producere affirmatiuam, nisi de obiecto futuro, eò quod Deus non possit esse causa specialis erroris. At in propositionibus naturalibus, ubi nulla est ratio vel experientia quæ nos ad hæc angiporta pellat, cur non liberâ, apertâ, & planâ vi pergemus?

SUBSECTIO TERTIA.

Alie impugnationes.

QUARTO impugnatur ab absurdo: quia si propositio esset essentialiter vera aut falsa, possent ab Angelo certò cognosci omnia futura, quantumvis contingentia, contra illud Isaia: *Annuntiate quæ ventura sunt in futuro, & sciemus quia dy estis vos.* Sequela probatur: quia si proficeret Angelus propositionem, quâ affirmaret *Petrus peccabit cras*, & supra eam se reflecteret, ut potest, eam quidditatiuè cognoscendo, videret in illâ, utrùm esset falsa an vera; veritas enim vel falsitas est conceptus specificus illius: si autem cognosceret illam esse falsam, iam certò sciret Petrum non peccaturum: quod si eam cognosceret esse veram, certò sciret eum peccaturum. Idem est de omnibus aliis futuris, si de illis efficiat propositiones, & super eas se reflectat quidditatiuè. Huic argumento nonnullus respondet, negando sequelam: quia ut Angelus comprehenderet actum ut verum, deberet cognoscere futuritionem peccati Petri, quam quia non cognoscit, non cognoscit etiam actum ut verum. Mala solutio. Hic asserit, actum ut verum non constitui formaliter per futuritionem obiecti, sed hanc esse solum terminum extrinsecum illius veritatis, sicut nec in ratione representationis sui obiecti constituitur per ipsum obiectum, sed per se; obiectum autem pure respicit ut terminum. Ergo sicut, ut cognoscat Angelus suum actum representare cursum Petri, non est necesse ut prius cognoscat cursum Petri; sed hunc cognoscit in ipso actu, ut in medio, quia actus dicit respectum essentialem ad illum: ita similiter ut cognoscat futuritionem determinatam obiecti, non erit necessum eam prius cognouisse in se, sed ex ipso actu habente essentialem connexionem & respectum ad illam, illa cognoscetur certò & infallibiliter. Sicut ad hoc, ut cognoscatur forma hominis, ad quam dicit respectum essentialem materia prima, non est necessarium, ante cognitionem materiæ cognouisse formam, sed ex ipsâ materiâ cognitâ deuenitur in cognitionem formæ, quam materia respicit. Idem est de aliis reatiuis. Ergo si veritas adstruitur essentiali actui, vel negandum est ab Angelo cognosci proprios actus, quod repugnat rationi naturali; vel concedendum ab illis posse certò cognosci futura contingentia naturaliter loquendo, quod est contra Fidem. Idem argumentum fit de cognitionibus occultis aliorum Angelorum, & hominum, quas in propriis actibus posset cognoscere Angelus, si illi actus essent affirmatiui vel negatiui earum cogitationum, vel actuum voluntatis aliorum, quod est contra illud 2. Paralip. 6. *Tu solus nosti corda filiorum hominum*; & contra alia plura Scripturæ loca, in quibus asseritur, à solo Deo cognosci secreta cordium.

Huic argumento respondit postea aduersa pars,

parts, Angelo non deberi concursum ad cognoscenda futura, idem nec ad penetranda ea obiecta, ex quibus certò ea futura cognosci possunt. Sed contrà Primò, quia, ut ex Disputatione de Angelis suppono, ut negetur Angelis cognitio futurorù, debet illis negari principium proximum ad illa cognoscenda, alias nulla reddetur ratio naturalis, cur ea non cognoscant, ut ibidem manifestè probavi. At in presenti dant aduersarij Angelis proximi principium ad cognoscenda ea futura, nempe ipsam affirmationem de illis; & tamen negat illis eam cognitionem, quod gratis dicitur, & iterum tunc debent recurrere ad conditiones extrinsecas sine necessitate. Contrà Secundò, quia quis dicit non posse Angelum cognoscere, an differant specie duo illa iudicia, quæ ipse habuit heri & hodie? Certè cognoscere intuituè ea iudicia, & non scire an ea differant specie, est valdè imperfectus modus cognoscendi, qui non solet tribui Angelo respectu obiecti naturalis, & tam proportionati, quale est actus naturalis ipsius. Debet ergo cognoscere distinctionem specificam eorum actuum. At eo ipso cognoscit vnum esse verum, alterum falsum, quia solùm in hoc differunt specie ea duo iudicia, quorum vnum dicit, *Petrus peccabit*, eo peccaturo; aliud verò idem diceret ipso non peccaturo. Confirmo & explico hoc euidenter: Angelus cognoscit possibilita ea duo iudicia affirmatiua de Petri peccato futuro, & cognoscit ex eis iudiciis possibilibus vnum esse essentialiter verum, & differre specie ab alio quod essentialiter est falsum; tunc ille determinat se ad habendum vnum iudicium de eo peccato futuro, quomodo ergo fieri tunc poterit ut noscat Angelus intuituè illud iudicium quod habet, & non sciat quale sit ex illis duobus quæ prius possibilis nonerat? Quod si sciat, quale ex illis produxerit, eo ipso sciet, an verum an falsum: si verum, sciet peccaturum Petrum; si falsum, è contratio manifestè infert, cum non peccaturum, & sic certissimè cognoscet futura, quod est valdè absurdum. Video te posse dicere, Angelum intueri suum actum, non tamen cognoscere qualis & cuius speciei sit: sed & hoc ipsum esse absurdum, apparet.

SUBSECTIO QVARTA.

Argumenta contraria soluta.

18 Dices Primò, propositioni esse essentialē, representare cursum Petri, qui de facto datur: sed hoc est propositionem esse veram, ergo veritas illi est essentialis. Respondeo, propositioni esse essentialē representare cursum; quod autem ille cursus detur vel non detur, hoc esse omnino accidentale & extrinsecum propositioni. Vnde fateor, esse essentialē propositioni cognoscere cursum illum qui de facto casu existit, & in hoc sensu vera est illa Maior; nego tamen, esse essentialē propositioni cursus existentiam, (posset enim illum cognoscere etiam si non existeret) quare non est absolutè essentialis propositioni veritas, quia non est illi essentialis connexio cum existentia ut exercitā, sed ut affirmatā. Imò (ut infra dicam) etiam si essentialē haberet connexionem cum cursu ut exercito, non propterea esset illi essentialis & intrinseca veritas.

Dices Secundò, propositioni esse essentialē, affirmare cursum verum & realem, ergo illi est essentialis veritas. Patet consequentia, quia cursus non existens, est cursus fictitijs; ergo solus cursus existens est verus & realis; ergo si est essentialē affirmare cursum verum, erit etiam essentialē affirmare cursum existentem ut existentem, ergo veritas erit illi essentialis. Respondeo, concedendo libentissimè esse essentialē propositioni affirmare cursum verum & realem, sicut etiam idem est essentialē propositioni falsā (quæ idem est falsā, quia cum affirmet cursum realem existere, non tamen existit cursus); nego tamen, non posse affirmari cursum realem, seu existentiam realem cursus, quin ille cursus realiter habeat existentiam: nam cursus realis Petri secundum se, & pro ut obicitur apprehensioni, aliquid reale est; sicut creaturæ, quatenus cognoscuntur à Deo ut possibiles, aliquid reale sunt ex parte obiecti, non quidem actu existens, sed possibile: ita similiter cursus Petri etiam si non existat, aliquid reale est ex parte obiecti, non quidem actu existens, sed possibile. Propositioni autem est essentialē affirmare illum cursum, qui secundum se est aliquid reale: non est tamen essentialē, affirmare illum cursum, qui necessariò sit quid reale actu existens, ut per propositionem affirmatur. Imò hinc retorqueo argumentum contra aduersarios: quia si obiectum propositionis, quam tu dicis esse falsam, esset cursus Petri fictitijs, sicut obiectum propositionis veræ per te est cursus verus & realis ex parte obiecti; nulla esset propositio falsā, quia nulla esset quæ non conformaretur suo obiecto. nam quam tu dicis falsam, conformaretur etiam obiecto fictitio: & sicut non esset falsum, dicere, cursus Petri fictitijs existit in intellectu Ioannis illum cursum affirmantis; ita non esset falsum, affirmare, cursum Petri, etiam si non daretur à parte rei cursus verus, quia per te tunc non affirmatur cursus verus, sed fictitijs, cursus autem fictitijs verè datur tunc, quia verè datur fictio cursus. Ergo si propositio illa affirmans, Petrum currere, est falsā, idem erit, quia habet pro obiecto affirmato cursum Petri verum & realem. Quia autem hic non datur à parte rei, idem propositio errat. Vtentijs, ergo obiectum propositionis falsæ est cursus realis, licet non existat: ergo ad hoc, ut propositio vera habeat pro obiecto cursum verum & realem, non est necessarium, illum cursum ex parte obiecti, & in se esse actu existentem.

Obiicies Tertiò, omnis propositio affirmans cursum Petri, respicit illum cursum ex suppositione quod sit: sed ex suppositione quod est, essentialiter est; ergo propositio respicit essentialiter existentiam actualem sui obiecti, pro ut exercitam. Falsa omnino maior propositio, quia affirmatio cursus Petri solùm respicit ipsum cursum prout obiectum est; prout obiectum autem affirmationis non dicit necessariò actu existere, sed solùm apprehensum fuisse existere: sicut cognitio affirmatiua falsā de peccato Petri respicit quidem peccatum Petri eodem modo ac si esset vera, & tamen non respicit peccatum Petri ex suppositione quod sit vel quod non sit; quia hæc suppositio ad summum potest esse propria actuum intuitiuorum, de quibus nonnihil dicemus infra Subsectione 8.

Obiicies

Obiicies Quarto: Actus per suam essentiam vel assimilatur obiecto, vel non assimilatur. Si assimilatur, est verus; si non assimilatur, falsus: ergo veritas & falsitas est essentialis obiecto. Confirmatur, actus in ratione veri non magis dependet ab obiecto, quam in ratione representationis obiecti; sed in ratione representationis constituitur adequatè per se ipsum, ergo & in ratione veri, ergo veritas essentialis est actui. Non vrgent hæc obiectiones vlllo modo. Respondeo enim, actum per solam suam essentiam neque assimilari neque dissimilari obiecto, quia hæc assimilatio & dissimilatio dicit vtrumque extremum, & propositionem affirmare cursum, & obiectum ita existere, sicut affirmatur: in neutro autem illorum consistit adequatè assimilatio, sed solum inadæquatè, sicut in sententiâ obiecti, quam & nos etiam defendimus, hæc albedo per suam essentiam non assimilatur adequatè alteri albedini, inde tamen non licet inferre, ipsam dissimilari se ipsâ alteri albedini, quia similitudo ex vtraque conflatur, sicut & dissimilitudo. Ita etiam veritas & falsitas conflatur, & ex ipsâ propositione, & ex obiecto: in qualibet autem parte non est adequata veritas aut falsitas, sed inadæquata. Nec licet inferre, propositio per se ipsam non assimilatur adequatè, ergo per se ipsam dissimilatur, vel per se ipsam est falsa, quod idem est: aliud enim est, per se ipsam non est vera; aliud, per se ipsam est falsa, vt patet in aliis rebus, quæ licet per suam essentiam non sint veræ formaliter, non tamen idèò sunt falsæ.

Ad confirmationem respondeo, in cognitione & representatione, prout præcinit à verâ & falsâ, non esse concordantiam aut dissonantiam cum obiecto, & ita posse consistere in solo actu respiciente ipsum obiectum, vt quid extrinsecum; veritatem autem & falsitatem consistere in assimilatione vel dissimilatione, vnde obiectum in veritate non includitur vt quid extrinsecum, sed vt pars componens: sicut in imagine Cæsaris representare hanc figuram & formam hominis, seu, vt sic dicam, hanc ideam hominis, est essentialis ipsi imagini. quod autem Cæsar habuerit similem figuram, & consequenter, quod hæc imago assimiletur Cæsari, est illi omnino accidentale; ita similiter propositioni est essentialis, affirmare hunc cursum Petri: quod autem hic detur vel non detur, & consequenter quod sit vera vel falsa, est illi omnino accidentale. Et miror obiectum vltimum verbo *assimilatur*, quo tam facile potest vrgeri propter conuenientiam cum relatione similitudinis, quam ab vtroque extremo ipse desumit. Aliqua alia argumenta pro hac sententiâ dissoluentur commodius Subsectione 6. post explicatam nostram sententiam.

SUBSECTIO QUINTA.

Veritas est partim extrinseca propositioni, partim intrinseca.

NOSTRA CONCLUSIO est: Veritas consistit in denominatione partim intrinsecâ propositioni, & partim extrinsecâ. Intrinsecâ, quatenus dicit ipsam propositionem affirmantem cursum Petri: extrinsecâ verò, quatenus dicit ipsum obiectum eo modo existens, quo per propositionem

affirmatur: sicut de relatione similitudinis dixi, vbi proximè & in vniuersum de omni relatione prædicamentali ita discurrendum esse ostendi. Hæc nostra Conclusio, quæ communissima est in scholis, quamque Aristoteles & D. Thomas tenuere, vt supra dixi, probatur Primò refutatione aliarum omnium opinionum. Secundò, retorquendo argumentum aduersariorum, solum in fine Subsectionis præcedentis; quia veritas est quædam species similitudinis inter actum & obiectum: atqui similitudo in aduersariorum & verâ sententiâ, nulli extremo est essentialis adequatè, ergo neque veritas erit essentialis propositioni soli, aut soli obiecto, sed in vtroque consistet. Huic replicæ respondent, veritatem esse relationem transcendentalem, quæ adequatè in solo actu consistit. Hæc tamen est petitio principij, hoc enim manifestè à nobis reiectum est supra (ab ipsis autem gratis affirmatur & assumitur, quod deberent probare, scilicet propositionem per se ipsam adequatè assimilari vel dissimilari. cur enim id magis habebit propositio, quam albedo & imago, ceteraque res similes?) exemplo imaginis inter respondendum ostendi in fine Subsectionis præcedentis. Iam oportet videre quid ei responderint. Qui aiunt, se mirari homines acutos hoc exemplo vltos, reddunt rationem, eò quod imago sit talis per prædicamentalem similitudinem: & fusè probant, hanc rationem imaginis conflari ex tabulâ & obiecto: vnde inferunt, rationem imaginis, licet tabulâ sit ex parte extrinseca, totam tamen eius rationem non esse extra Petrum & tabulam depictam. Sed hæc à nobis supponuntur, non hic eos calcus premit.

Addunt paulò post, cognitionem esse imaginem per se ipsam adequatè, & omnino intrinsecè; vnde qui comprehendit cognitionem, deuenit in notitiam obiecti, quod non habet imago depicta. Sed hæc vltima disparitas partim petit principium, quia quod debet probare supponit, scilicet eam rationem imaginis verè esse totaliter intrinsecam actui, quod istis negatur, vt paulò antè dixi; partim in vnum confundit duo diuersa valde, scilicet obiecti representationem, & conformitatem, seu veritatem. Fateor ergo illis libenter, actui esse prædicatum intrinsecum & essentialis, representare, seu dicere cursum Petri, prout sæpè obseruavi; at cursum in se existere, prout à propositione dicitur, seu (quod idem est) propositionem esse conformem obiecto, hoc dico nullo modo esse essentialis, sed denominationem quamdam desumptam inadæquatè ex obiecto ipso existente. & quoad hoc aptissimum desumitur exemplum ab imagine picta: illi enim etiam est essentialis representare, vt dixi, hanc ideam hominis, seu hanc figuram faciei; quod verò ea detur in me, aut in alio quocumque, idèòque sit vera mei aut alterius imago, est illi omnino accidentale.

Quod autem dicunt, cognitionem non esse similem obiecto prædicamentali, si de similitudine physica specificâ loquantur, verum est, quia non sunt eiusdem speciei actus & obiectum; falsum verò, si loquantur de intentionali similitudine, quæ in eo consistit, vt quod dicit actus, sit in obiecto; sicut Physica consistit in eo, vt quod habet fundamentum, sit in termino. Ceterum sicut habere Petrum albedinem, quemadmodum ego eam

eam habeo, est denominatio mihi & Petro partialiter extrinseca, ita Petrum habere cursum, sicut dicitur per propositionem, est partim extrinsecum pro positioni; hoc enim discrimen præcisè est inter has duas similitudines, (& hoc diligenter nota) quòd vna desumitur ab eo quod habet fundamentum, id est, ut habeat albedinem, sicut eam habet terminus; hic autem in propositione non ab eo quod habet propositio, quia illa non est cursus, sed ab eo quod dicit, quia dicit ipsum cursum. Hæc autem differentia quoad punctum præsens, an scilicet ea conformitas desumatur inadæquatè ex obiecto an non, nulla protus est, ut ex dictis constat. Lege D. Thomam Parte 1. quæst. 16. art. 8. in corp. ubi veritatem propositionis dicit esse conformitatem, sicut omnem aliam similitudinem, & variari posse ex cuiusque extremi variatione.

27 Ratio à priori huius doctrinæ valdè est consequens ad præcedentem de relatione, & vel ex hoc capite vera ostenditur, quia propositionem esse veram, nihil aliud est, quàm ipsam affirmare cursum Petri, & hunc dari à parte rei; sed hoc dicit duo, & propositionem & existentiam obiecti; ergo veritas in utroque consistit. Maior est ita vera, ut à nullo negari possit; imò & aduersarij, ut probent propositionem de futuro esse veram, non aliter arguunt quàm hoc modo: Deus videt me affirmare cursum futurum, & videt ipsum cursum futurum, ergo videt propositionem esse veram. Ecce hic iam supponunt non aliter veritatem cognosci, quàm cognoscendo ea duo, quia in illis consistit: si enim veritas consisteret in solâ entitate actus, frustra requirerent à Deo cognosci futurum cursum, sed in solo ipso actu cognito cognosceretur ordo ille transcendentialis, in quo veritas iuxta istos Auctores consistit: sicut, quia repræsentatio est adæquatè intrinseca actui, ut cognoscat actum repræsentare Petrum, impertinenter recurreretur ad ipsum obiectum cognoscendum.

28 Confirmatur: Ab eo quod res est, vel non est, propositio dicitur vera vel falsa; ergo existentia obiecti, vel eius negatio, denominat propositionem veram vel falsam, ergo veritas & falsitas non est denominatio omnino intrinseca ipsi propositioni; alioquin, sicut non dicitur ab obiecto constitui in ratione affirmationis vel negationis, quia hæc sunt denominationes omnino intrinsecæ & identificate cum ipso actu, ita nec diceretur ab eo quod est vel non est propositionem dici veram vel falsam; est ergo ea denominatio partim intrinseca, extrinseca partim. Probatur tandem argumento illo suprà facto, quod breuiter

29 perstringo. Solâ intellecta affirmatione de cursu Petri, sine ullo alio respectu essentiali superaddito, & existente ipso cursu Petri, intelligitur propositio illa affirmans id quod est à parte rei, & eo modo quo est, ergo intelligitur vera. Consequentia est evidens. Antecedens suprà probatum. Vtremque: Duo in hoc includuntur, & ipsa affirmatio, quæ est propositioni intrinseca, & ipsa existentia obiecti, quæ est extrinseca propositioni; ergo veritas partim est intrinseca actui, & partim extrinseca. Hæc sententia ampliùs roboratur argumentorum nonnullorum, quæ obici poterant, solutione.

SUBSECTIO SEXTA.

Obiectiones aliquæ contra nostram sententiam solutæ.

PRIMA sit: Veritas est magna actuum perfectio, è contrario falsitas imperfectio, ergo veritas & falsitas sunt intrinsecæ actibus. Patet consequentia, quia perfectio vel imperfectio alicuius rei semper est illi intrinseca. Confirmatur Primò, Veritas diuina, quæ me cognoscit existentem, est perfectior veritate creatâ, quâ ego cognosco Deum esse: sed si veritas constitueretur & ex actu & ex obiecto, utraque esset æqualis, quia utraque coalesceret ex me & ex Deo, ergo veritas est omnino intrinseca actui. Confirmatur Secundò, Veritas creata est propositioni creatæ proportionata, sed Deus non est proportionatus propositioni creatæ, ergo per illum non potest constitui propositio creata in ratione veræ, quantumvis habeat Deum pro obiecto. Confirmatur Tertio, Si veritas non esset intrinseca actui, non esset vnde Deo repugnaret falsitas, quia etiam si haberet propositionem falsam, adhuc illa esset tam perfecta intrinsecè, quàm si esset vera, quia in ratione veræ & falsæ non constitueretur per se ipsam, sed per obiectum illi intrinsecum. Quartò confirmatur, Amor Dei circa creaturas non constituitur in ratione boni formaliter per ipsas creaturas, sed per se ipsum, ergo neque actus verus constitueretur in ratione veri per ipsum obiectum, sed per se ipsum. Patet consequentia, quia quod est veritas vel falsitas respectu actuum intellectus, idem est bonitas & malitia respectu actuum voluntatis; ergo idem est dicendum de veritate quod de bonitate, erit ergo utraque omnino intrinseca actui.

Respondeo ad obiectionem, veritatem esse quidem perfectionem actus, non secundum se totam, sed quatenus dicit ipsum actum. Vnde veritas formaliter ut veritas, & ut distincta à falsitate, non est formaliter perfectio intrinseca actus; sicut non est perfectio intrinseca albedinis, esse similem alteri albedini. Item in hac imagine non est maior perfectio intrinseca, conformari Cæsari, quàm non conformari. Ratio est, quia cum hæc denominationes sint partim extrinsecæ, & præcisè ob variationem extrinseci varientur, inde fit, ut propter earum variationem neque augeatur neque minuat perfectio intrinseca subiecti, sed solum perfectio extrinseca: sicut paries ex eo quod cognoscat vel non cognoscat, nihil intrinsecè amittit aut acquirit, acquirit tamen aliquid extrinsecè, scilicet actum à quo denominatur cognitus. Et quod magis est, ex eo quod supposita gratiâ habituali ego amer à Deo ut amicus, nihil mihi intrinsecum formaliter accedit, licet amor ille dicatur mihi bonus.

Ad primam Confirmationem de veritate diuinâ respondeo, eam secundum id quod dicit in recto, esse perfectiorem veritate creatâ etiam secundum rectum, quia hæc dicit in recto meam cognitionem, illa autem in recto dicit cognitionem diuinam, quæ longè perfectior est meâ cognitione; quoad id verò, quod utraque dicit in recto & in obliquo, fateor vnam non esse aliâ perfectiorem, sicut nec similitudo mea respectu Dei

Dei est imperfectior similitudine Dei ad me, omnibus pensatis, quia vtrique similitudo dicit Deum & me.

Ad secundam Confirmationem, nego essentiam diuinam non esse proportionatam, vt extrinsecè per illam constituatur propositio creata in ratione verà. Item & è contrariò nego, creaturam non esse proportionatam, vt per illam extrinsecè constituatur propositio creata in ratione verà; sicut est intrinsecè proportionata creatura, vt per illam constituatur Deus extrinsecè in ratione similis & coëxistens illi; & è contrariò Deus est proportionatus, vt ego illi constitar similis per ipsummet Deum inadequate.

Ad tertiam Confirmationem respondeo, non idèò repugnare Deo falsitatem, quia actus falsus intrinsecè esset formaliter minùs perfectus, quàm verus; sed quia ille actus falsus oriretur ex ignorantia, & defectu cognitionis euidentis, quod in Deo arguit imperfectionem; sicut Deum non cognoscere Antichristum futurum, esset imperfectio in Deo, quæ tamen non inde proueniret, quòd, si illum non cognosceret, actus intellectus esset imperfectus intrinsecè: si enim non futurus esset Antichristus, esset idem omnino actus Dei qui modò est, & tam perfectus ac modò, & tunc non cognosceret futurum Antichristum, vt & aduersarij fatentur: esset ergo modò imperfectio in Deo, illum non cognoscere casu quo ipse futurus est, quia argueret in Deo ignorantiam, & defectum intuituæ cognitionis. Videant ergo aduersarij quomodo in Deo esset imperfectio, ignorare Antichristum, etiam si ea cognitio de Antichristo non immuter intrinsecè Deum; & eodem modo dicam ego esse imperfectionem, Deum falli, etiam si actus verus à falso intrinsecè non differat formaliter. Neque tamen idèò ego argumentor ex mysterio actuum liberorum Dei (talem enim modum argumentandi sæpè reieci): non enim contendo, sine mutatione sui posse vnum eundemque actum transire de cognoscente in non cognoscentem, in quo consistit difficultas huius mysterij; sed argumentor præcisè, hoc supposito, ad probandum, quòd carentia alicuius denominationis quasi extrinsecæ in Deo aliquando argueret in eo imperfectionem. Quod vltèriùs ostendo: Deum actu me creare, est denominatio extrinsecæ, item, Deum actu esse Dominum meum; & tamen Deus esset imperfectus, si ego possem existere, quin Deus me actu crearet, & esset meus Dominus; ergo etiam si veritas sit inadæquate extrinsecæ, adhuc carere illà, esset imperfectio in Deo. Secundò addo, cognitionem diuinam, etiam si formaliter sit verà ab existentia obiecti, habere tamen radicalem exigentiam veritatis, quæ exigentia est perfectio intrinsecæ in Deo (vt infra explicabo) quo corrumpit tota ea obiectionis tertia Confirmatio.

Aduerto, frustrà nonnullos ex connotantibus desudare, vt ostendant, iuxta ipsorum sententiam in nostris actibus veritatem esse perfectionem intrinsecam, eò quòd ipsi dicant, eam esse denominationem intrinsecam. Dico frustrà, quia etiam albedo iam denominetur intrinsecè simili alteri de nouo productæ; & illà corrupta perierat prædicta denominatio, non propterea hæc al-

bedo est perfectior aut imperfectior intrinsecè; repugnatenim, ex solâ destructione alicuius extrinseci, me reddi intrinsecè minùs perfectum, quidquid sit de denominatione. Disparitas esse potest, quòd perfectio fundatur in entitate intrinsecà, quâ immutatâ, manet eadem perfectio; at denominatio potest fortè oriri ex solâ positione noui termini.

Ad quartam Confirmationem, desumptam ex bonitate actuum voluntatis, respondeo, actum bonum duplicem habere bonitatem, aliam physicam, aliam moralem. Bonitas physica non est distincta ab entitate ipsius actus, sicut in actibus intellectus veritas transcendentalis est illis identificata, quòd commune est omni enti. Alia bonitas actuum est moralis, quæ est partim intrinsecæ, extrinsecæ partim ipsi actui, & hæc respondet veritati formali actuum intellectus, vt dicam Disputatione viii. de Animâ, à num. 104. Addo tamen, quidquid sit de bonitate morali, vtrum sit extrinsecæ an non, illud certum, non posse desumi argumentum ex illâ ad veritatem de quâ in præsentia. Discrimen est, quia bonitas moralis actuum non pendet ex bonitate obiecti: quantumuis enim obiectum malum sit in se, vt v.g. homicidium vel mendacium, si tamen inculpabiliter iudicetur bonum ab amante, actus erit bonus formaliter; sicut è contrariò, licet obiectum in se bonum sit, v. g. audire Sacrum, si tamen iudicetur prohibitum, & ametur à voluntate, actus erit malus: at veritas vel falsitas propositionis non pendet solum ab existimatione, sed à reali & verâ existentia obiecti. Vnde non mirum, si veritas vel falsitas sumantur ex aliquo extrinsecò, non verò bonitas vel malitia, quæ est independens à reali obiecti bonitate, consistitque solum in amore bonitatis aut malitiæ apprehensæ. Secundum & melius discrimen est, quòd bonitas placens Deo non videtur posse desumi ex aliquo extrinsecò, neque malitia actus desumi ab ipsâ prohibitione extrinsecâ quæ in se est bona; debet ergo esse ipsi actui essentialis, vel omnino intrinsecæ. at in veritate hæc ratio, aut illi similis non habet locum. Vtrum autem præcedens absolutè sit efficax in actibus voluntatis, dicam loco citato.

SUBSECTIO SEPTIMA.

Alia obiectiones solvuntur.

SECUNDO principaliter obijciunt: Veritas est ordo realis ad obiectum, est enim assimilatio cum obiecto; assimilatio autem est ordo realis ad terminum, ergo veritas est ordo realis ad obiectum, ergo obiectum debet realiter distingui à veritate. Huic argumento feci satis Disputatione xii. Sectione 3: vbi ostendi, similitudinem non esse veram relationem, sed coëxistentiam duorum extremorum in eiusdem speciei aut generis naturâ. Idem dico de veritate, quæ nihil aliud est quàm denominatio desumpta ex affirmatione obiecti, & existentia obiecti affirmati.

Tertiò obijciunt: Quia si obiectum esset pars illius veritatis, tam posset ipsum obiectum dici verum formaliter, quàm propositio; hoc autè est absurdum, quia veritas & falsitas non conueniunt ob-

R

iecto,

iecto, sed actibus. Leue argumentum: filius enim non dicitur pater, & tamen inadquatè constituit relationem patris, in sententiâ etiam aduersariorum; item creatura constituit extrinsecè relationem Domini & creatoris in Deo, & tamen creatura non potest dici Dominus vel creator: ergo licet obiectum constituat extrinsecè veritatem, non sequitur, ipsum obiectum dicendum verum vel falsum. Ratio à priori est, quia veritas in recto dicit propositionem, in obliquo ipsum obiectum; sicut pater dicit in recto personam generantem, in obliquo personam genitam: ideoque sicut sola persona generans potest dici pater, ita sola propositio dicitur vera; sicut è contrario licet obiectum in ratione talis dicat ipsum actum, à quo constituitur in esse actualis obiecti, non tamen potest actus ipse dici obiectum, hæc enim denominatio soli ipsi rei cognitæ conuenit, quod verum est in innumeris aliis exemplis.

38 Vnde miror, istam vniuersalem doctrinam à nonnullis tradi, quando scilicet denominatio aliqua æquè primò sumitur à duobus terminis inter se extrinsecis, tunc eam denominationem æquè primò esse in utroque; & addunt pro exemplo, sic pater dicitur pater, & filius dicitur filius. Hæc illi: quibus videntur sibi euidenter aduersari, quomodo enim, si filius non dicitur pater, nec pater dicitur filius, etiamsi quolibet ex his denominationibus proueniat ab utroque, quomodo, inquam, inferunt, quamlibet ex illis denominationibus esse in utroque? Contradictorium omnino, & meritò, debuissent inferre, scilicet nõ esse necessarium, vt si denominatio veritatis prouenit ab obiecto inadquatè, obiectum dicatur verum; sicut etiamsi denominatio patris proueniat à filio, filius tamen non dicitur pater. Quod si velint, ipsi rei cognitæ ab actu prouenire aliquam aliam denominationem, licet non illam veri; sicut filio à parente conuenit aliqua denominatio, licet ea non sit denominatio patris: in primis hoc non requiritur in sententiâ ipsorum aientium, rem denominari cognitam ab actu, cui ipsi negant ullam denominationem ab obiecto. Secundò iam illam dedi, res enim ab actu dicitur cognita, vel obiectum, actus verò ab obiecto dicitur verus; sicut Petrus dicitur pater ab eo quem genuit, & hic dicitur filius à Petro. Quid clarius ad nostrum propositum, & contra se potuerunt adducere hi Auctores?

39 Quartò obiicies: Obiectum est mensura actus veri, ergo non debet componere ipsam veritatem, quia mensura debet distinguì à re mensurata. Non vrget, Primò, quia idem potest esse obiectum sui ipsius, tunc autem quâ ratione mensurabitur à se ipso? Deinde, obiectum, licet non distinguatur adquatè à veritate, distinguitur tamen ab actu vero, cuius est mensura. Denique, quia hæc sunt locutiones improprie, per quas nihil aliud intenditur, quàm quod aliis terminis dicitur. Ab eo quod res est vel non est, propositio dicitur vera vel falsa: ex quo potius sequitur, ipsum obiectum constituit veritatem inadquatè, quàm esse extra illam. Dico ergo, obiectum esse mensuram intrinsecam, seu partem actus veri vt talis, sicut albedo est forma albi, &c.

Quintò obiicies, Propositiones de futuro sunt actu veræ & falsæ (vt ostendam Sectione 4. & 5.)

& tamen modò non est obiectum, ergo obiectum non constituit formaliter actum verum, alioquin propositio esset vera actu, sine actuali veritate. Confirmatur, quia albedo constituit album inadquatè, repugnat dari album de præsentì per albedinem de futuro exituram. Sed neque hæc obiecto premit, & in primis contra obiectentem insto euidenter ad hominem; asserit enim, & meritò, relationem prioris & posterioris esse denominationem extrinsecam ab existentia præcedenti & à præsentì: & de præsentì verè & realiter dicor posterior Casare, & prior Antichristo, & tamen de præsentì neque existit Casar neque Antichristus, qui sunt partiales formæ denominationes. Item domus vel familia dicitur verè hodie antiqua, per denominationem extrinsecam à duratione præteritâ, quæ modò non existit; & nunc idem habet realiter domus antiqua, quod & noua. Idem diximus de relatione patris & filij Disputat. xii. Sectione 3. vbi ostendimus, modò dici Philippum i. v. filium Philippi III. nepotem Philippi II. & pronepotem Caroli V. cum tamen neque Carolus V. neque Philippus III. modò existant: & in relatione similitudinis sæpè dicimus, Petrum v.g. esse imaginem perfectam parentis iam defuncti. cur ergo, licet propositio constituatur extrinsecè vera ex obiecto, & hoc de præsentì non existat, non poterit de præsentì propositio absolute dici vera ab obiecto futuro, sicut ab eodem in tuâ sententiâ dicitur prior illo? Ratio à priori est, quia per multa nomina concreta solum intendimus significare, de præsentì dari ipsum rectum concretum; siue obliquum detur de præsentì, siue non, vt in exemplis adductis cernitur, quorum vnum est veritas, seu verum; per alia verò nomina concreta intelligimus de præsentì dari & rectum & obliquum, qualia sunt album, dulce, calidum, frigidum, &c. quæ differentia orta est præcisè ex liberâ hominum voluntate, qui sicut voluerunt vt hac voce *album* ad significandum hominem cum actuali albedine, & hac voce *homicida* ad significandum hominem cum actuali vel præterito homicidio, potuerunt inuenerere significationem, & per *album* significare hominem cum præsentì vel præteritâ albedine, & per *homicidam* hominem præcisè dum est in ipso actu occisionis. Et hinc patet disparitas inter album & verum, quam exigebat confirmatio.

SUBSECTIO OCTAVA.

Quid de actibus intuitiuis & diuinis.

VLTIMO obiiciunt, Licet in propositionibus abstractiuis, imò & intuitiuis creatis, quæ falli possunt, veritas sit extrinsecæ, saltem cognitiones euidentēs & diuinæ erunt essentialiter veræ. Item & cognitiones fidei diuinæ: quia cum hæc etiam de potentia absolutâ nequeant esse falsæ, veritas omnino erit illis essentialis; nihil enim magis essentialē, quàm id quod nec de potentia absolutâ potest alicui abesse. Vnde rursus argumentantur: Si aliquæ propositiones ex se sunt essentialiter veræ, in eis omnia argumenta nostra infringuntur, & consequenter dicendum erit, omnibus veritatem esse essentialē. Respondeo Primò, argumenti formam nullam esse: aliud enim

enim est, hoc non potest ab illo abesse, aliud, ergo est intrinsecum, & essentia huius. sine subiecto enim non potest nec diuinitus modus existere, ergo subiectum est intrinseca pars aut essentia modi. Mala consequentia. Et ne longius vagemur in hac ipsa materia, ex principiis aduerbiorum idem ostendo. Actui euidenti & intuitivo vero de obiecto existenti non potest nec diuinitus obiectum ipsum abesse, ergo obiecti existentia est essentia illius actus, aut essentialis illi actui. Distinguerem ego consequens, vt bene procederem. Est essentialis, hoc est necessariò coniuncta & inseparabilis, concedo: essentialis, id est intrinseca actui, & pars actus (prout nunc quaerimus) nego sequelam. Ex qua doctrinà dico, etiam respectu harum cognitionum veritatem non esse omnino intrinsecam & essentialem, id est, non esse essentiali propositionis. Quod vel inde mihi persuado euidenter, quia absque eo quòd intelligamus in illis propositionibus respectum aliquem essentialem, quo constituantur in ratione veræ, sed præcisè eas intelligamus esse affirmativas sui obiecti, & obiectum necessariò existere sicut per illas enuntiat, eo ipso illas intelligimus necessariò veras, sicut supra vniuersaliter argumentati sumus; non ergo ponendus est in illis alius tertius respectus, quo constituantur veræ.

Confirmatur: quia non minùs illæ propositiones dicuntur veræ, ab eo quòd obiectum illarum ita se habet à parte rei ac per ipsas enuntiat, quam omnes reliquæ propositiones; & non minùs earum veritas consistit in assimilatione cum obiecto supra explicatâ, hoc est, vt obiectum habeat non quidem quod habet actus (hæc enim est assimilatio physica) sed vt habeat quod dicit actus, quam veritas reliquarum propositionum; ergo non minùs in illis est denominatio partim extrinseca quam in reliquis. Confirmo idem secundo euidentissimo exemplo. Licet enim creaturæ necessariò & essentialiter competat in æquata assimilatio cum Deo (non enim potest creatura existere, quin existat Deus, & consequenter quin sit similis Deo) nihilominus ea similitudo est partim extrinseca, & partim intrinseca creaturæ; ergo licet prædictis propositionibus necessariò conueniat veritas, eò quòd obiectum ab eis separari non possit, nec potuerit etiam de potentia absolutâ, non continuò illis erit ea veritas omnino intrinseca. Ex quo patet ad rationem dubitandi: neque enim omne, quod alicui rei deesse non potest, est illi omnino intrinsecum; creaturæ enim non potest deesse denominatio cognita à Deo, & tamen ea est denominatio extrinseca à cognitione Dei. Idem est in denominatione *similis*, & *coexistentis*, *serua*, *subdita Deo*, & in aliis pluribus denominationibus omnino quidem necessariis, & sic in aliquo sensu essentialibus, non tamen idè omnino intrinsecis, vt nunc quaerimus.

Potest adhuc vrgeri: Illæ propositiones saltem habent exigentiam essentialem vt obiectum existat, sicut per ipsas affirmatur; sed hæc exigentia est ipsa veritas, ergo veritas est illis intrinseca. Admissa Maiori, nego Minorem. Ratio à priori est, quia Veritas non definitur connexio seu existentia vt existat obiectum, sed consistit in eo quòd ita existat obiectum, sicut affirmatur per

actum: hoc autem non saluatur in eâ exigentiâ tenente se ex parte actus, sed in ipsâ actuali existentia obiecti, quæ est actui extrinseca. Quam doctrinam tenetur aduersa pars in similitudine nostrâ cum Deo tradere, cur scilicet, cum ego petam vt Deus actu sit ens sicut ego, similitudo tamen non sit mihi adæquarè intrinseca. Debet respondere, quia scilicet similitudo non in exigentiâ, sed in eo quòd actu conformemur, consistit.

Secundò respondeo, etiam si in istis propositionibus propter speciales rationes teneremur addere illud prædicatum intrinsecum, in quo consisteret veritas, non propterea in aliis, vbi nullalis ratio reperitur, illud ponendum, nec idè timendam merito inconsequentiam notam; ipsæ enim speciales rationes, quæ hæc sunt, ostenderent nos non teneri ex vno ad aliud.

Occasione præcedentis difficultatis posset hæc dubitari, an actus de obiecto necessariò, v.g. quo dico, *animal est possibile*, habeat essentialem connexionem cum possibilitate animalis, ita vt si per impossibile animal non posset existere, seu non esset possibile, nec ille actus posset manere. Communis responsio, quam & ego aliquando, re non benè perpensâ, veram putavi, eam connexionem essentialem in actu ponit. Ratio, quæ communiter solet afferri, est, quia actus habet respectum transcendentalem ad obiectum: si autem obiectum esset Chimæra, nullo modo posset esse ille respectus realis ad illud, ergo nec posset esse iste idem actus. Confirmatur in meâ sententiâ: quia enim causâ dicit ordinem essentialem ad effectum, non potest manere entitas causâ, si effectus sit impossibilis; ergo, quandoquidem actus respicit essentialiter obiectum, non poterit manere actus, si obiectum sit impossibile, &c.

Arbitror tamen, talem connexionem omnino negandam actui, & quidem consequenter ad præcedentem doctrinam de veritate extrinsecæ actui necessariò debet negari. Quod sic ostendo euidenter: Non minùs actus affirmans Petrum actu existere, respicit actualem existentiam, quam affirmans posse currere, respicit possibilitatem existentie, vt per se patet; sicut enim vnus dicit *possibilis est*, alter dicit *est*: atqui actus dicens *est*, non pendet ab eo quòd sit; ergo nec qui dicit, *possibilis est*, pendeat ab eo quòd sit possibilis. Respondebis fortè, negando consequentiam (quæ tamen ex terminis videtur euidentis) quia actus solùm respicit existentiam realem, hæc autem realis est, etiam si actu non existat, manet enim possibilis: at si non esset possibilis ea existentia, tunc non esset realis, & consequenter non posset manere respectus realis ad illam. Sed contrâ euidenter, quia in hac solutione non videtur percepta vis argumenti: actus enim quo dico, *Petrus de facto currit*, non respicit, neque habet pro obiecto existentiam, quatenus est ens reale, id est, possibile; sed quatenus in actu exercito existens & productum extra causas, & tamen non pendet ab eo quòd sit illud obiectum ita sicut affirmatur & cognoscitur; ergo similiter, licet actus affirmet Petrum esse possibilem, non pendeat entitas illius ab eo quòd in re Petrus sit possibilis. & iam redit totum argumentum paulò antè à nobis factum. Quòd verò dicebatur de ente reali, nihil est ad rem, quia ab-

solutè loquendo (vt ostendam in Metaphysicà) res non existens verè & realiter, tam nihil est de præsenti, quàm Chimæra; ergo ex hac parte tam non potest dici propositionem affirmantem quòd non existit, habere pro obiecto aliquid quòd sit actu reale, quàm illud non habet propositio cognoscens Chimæram.

48 Ratio à priori nostræ doctrinæ est, quia respectus, quem cognitio habet ad obiectum, nihil est aliud, quàm cognoscere seu dicere illud obiectum: hoc autem totum est independens ab eo quòd actu existat, aut sit possibile obiectum; non enim aliter actus dicit & cognoscit Chimæram, quàm dicit & cognoscit hominem. & eo modo posset cognitio dicere, *homo est animal*, etiamsi hoc esset Chimæricum, quo iam de facto, quando est possibile, est enim respectus intentionalis, qui potest etiam esse ad res fictas. Hinc colligitur differentia inter cognitionem & causam, ex quâ suprà contra nos arguebatur: nam virtus producendi physicè, non potest esse, si nihil possit produci, vt ex ipsis terminis est manifestum; ideo causa pendet à possibilitate effectus, & hic è contrario à causâ. Idem est in aliis respectibus purè physicis. At cognitio seu representatio eodem modo est, siue obiectum sit verum siue falsum, vt ostensum est: & eodem modo etiam in volitione (eadem enim esset volitio de obiecto, quod puto possibile, cum tamen non sit) eadem inquam esset, si illud esset in re possibile, quæ doctrina videtur omnino certa.

Hinc etiam rursus ad argumentum recentiorum, desumptum ex istis actibus creatis naturalibus euentibus, respondeo, eis non esse neque necessariam per se veritatem, sed per accidens, ex necessitate obiectorum, non autem quia ipsi actus necessariò petant eam existentiam: vnde multò minùs veritas erit essentia ipsa talium actuum.

SECTIO II.

Vtrum eadem propositio possit mutari de verâ in falsam, aut de falsâ in veram.

49 **Q**UÆSTIO hæc non habet locum in sententiâ asserente veritatem esse essentialem propositioni, quia essentia non potest variari, manente eadem re; solum ergo habet locum in nostrâ, constituente eam veritatem vt denominationem partim extrinsecam: in quâ non dubitamus, quin eadem propositio, quæ modò est vera, poterit esse falsa. Si enim Petrus vt potuit, non cucurrisset, hæc eadem propositio affirmans cursum Petri, quæ modò est vera, fuisset tunc falsa. est ergo difficultas, vtrum ex suppositione quòd fuerit vera, possit mutari in falsam, aut è contrario, præcisè ex mutatione obiecti: sicut hæc albedo etiam ex suppositione quòd fuerit similis alteri, potest mutari in non similem, præcisè ex defectu alterius albedinis.

SUBSECTIO PRIMA.

Repugnat talis mutatio.

PRIMA CONCLUSIO. Propositio de præsenti, futuro, & præterito, quæ significat determinatè aliquod instans, non potest transire de verâ in falsam, neque è contrario. Hæc est communissima, probaturque euidenter: quia implicat, obiectum, quòd semel pro aliquo instanti determinato existit, aut exiturum est, pro illo non existere; aliàs simul existeret & non existeret pro eodem instanti, quòd manifestè repugnat. ergo implicat, propositionem affirmantem cursum Petri, v. g. pro instanti A, & quæ semel fuit vera, mutari in falsam. Patet consequentia: quia repugnat mutari de verâ in falsam sine obiecti mutatione; hæc autem impossibilis est pro instanti determinato, imò & pro pluribus instantibus, si determinata sint. nam si semel pro omnibus illis datur cursus Petri, prout requirit veritas propositionis, quæ de omnibus illis asserit cursum, repugnat non dari cursum in omnibus illis, & consequenter etiam propositionem reddi falsam.

Dices: Si propositio dicebat, *Petrus curret in instanti*, & durat vsque dum illud instans prætereat, vel præsens sit, iam erit falsa, quia dicit *curret*, & tamen non *curret*, sed *cucurrit*, vel *curret actu*. Respondeo, illam propositionem solum dicere, *Petrus curret de futuro*, respectu huius primi instantis quo eam habeo; hoc autem semper est verum, etiam præterito iam cursu, quia etiam nunc est verum dicere, respectu existentie Adami, Davidem esse futurum. Pro quo aduerte, Esse de præterito, vel de præsenti, aut futuro, esse denominationem extrinsecam, tum in ipsâ propositione, tum in obiectis ipsis: illa enim propositio, quæ asserit Petrum currere in instanti A v. g. ante aduentum instantis A dicitur de futuro, eadem autem perseverans vsque ad ipsum instans A, iam tunc est de præsenti: eo autem instanti elapso, propositio vocatur de præterito, nullâ factâ mutatione in illâ, vt contingit in scientiâ Dei de creaturis existentibus; illa enim ante existentiam creaturarum erat de futuro, de præsenti verò dum existunt creaturae, de præterito tandem post illarum existentiam. Ratio à priori est, quia propositionem esse de præterito, est idem, ac obiectum illius ante ipsam existisse; esse autem de præsenti, idem ac illi coexistere; esse denique de futuro, idem ac esse priùs quàm obiectum sit. hæc autem denominationes prioris & posterioris, vel coexistentis, sunt denominationes partim intrinsecæ, partim extrinsecæ, quæ possunt variari sine mutatione subiecti; ergo & hæc denominationes in propositione, quòd sit de præsenti, vel de præterito, vel de futuro, erunt etiam partim extrinsecæ, & quæ eo ipso mutari possunt, propositione immutata, imò & immutata eius veritate: licet enim quoad voces externas videatur esse falsum dicere, *Petrus curret in instanti A*, si instans iam sit præsens, vel præteritum, tamen tunc in mente non dantur ea tempora propriè, & per id *curret in instanti A* solum significatur, cursum Petri coexistente instanti A. hoc autem verè dicitur, etiam transacto instanti, quia semper affirmatur cur-

fus pro illo instanti, sicut imago Christi Domini crucifixi modò est vera imago, quia licet modò Christus non sit crucifixus, representat tamen Christum, non pro hoc, sed pro eo tempore quo fuit crucifixus.

SECUNDA CONCLUSIO. Etiam propositio, quæ affirmat in communi Petrum currere, quamvis nullum determinet instans in particulari, non potest transire de verà in falsam. Probatur, quia ut propositio affirmans Petrum currere, in aliquo instanti determinato vera sit, non requirit nisi præcisè Petrum currere in aliquo instanti, siue hoc siue illo: cum autem impossibile sit Petrum currere in aliquo ex illis instantibus, & simul, factà hac suppositione, non currere in aliquo; inde fit, ut ex suppositione quòd fuerit propositio vera, non possit iam in falsam mutari; vel è contrario, si Petrus in nullo currit, ideoque propositio semel sit falsa, cum nequeat Petrus, ex suppositione quòd in nullo currit, currere in aliquo, non poterit propositio de falsà in veram mutari. Hæc amplius declarantur obiectionum solutione.

SUBSECTIO SECUNDA.

Obiectio quadam soluta.

OBIECTIO, eandem propositionem significare nunc instans A, quod est illi præfens, ac proinde currente Petro in eo instanti, eam esse veram: deinde verò accedente instanti B, propositionem solum significare instans B, & quia in illo non currit Petrus, etiam si cucurrerit in instanti A, iam reddi falsam. posse autem eandem propositionem sine mutatione sui, nunc significare præcisè hoc instans, postea verò aliud. Probatur, quia propositio solum significat instans sibi præfens: cum autem iam solum sit præfens illi instans A, & postea sine mutatione sui per successionem ipsorum instantium, desinat illi tale instans esse præfens, & eius loco fiat præfens instans B, inde fit, ut sine mutatione propositionis, per solum instantium mutationem, nunc significet hoc instans, postea verò illud. Quod potest confirmari exemplo actus contritionis, seu amoris Dei super omnia, qui actus est voluntas faciendi omnia, quæ ad salutem sunt necessaria: & quia nunc est necessaria ad salutem peccatorum confessio, ideo actus contritionis est voluntas virtualis eius confessionis. Quòd si Deus, ut potest, tolleret præceptum confessionis, & eam prohiberet, iam tunc idem actus contritionis, sine mutatione sui, non amplius esset virtualis voluntas confessionis, sed potius de contrario.

Item, lex obligans habitatores Pragæ v. g. ad soluendum tributum, eadem omnino immutata potest iam nunc obligare Petrum, postea verò non, eo præcisè quòd Petrus modò sit civis Pragensis, postea verò non. Ratio à priori est, quia contritio & lex non respiciunt confessionem & Petrum in particulari, sed quatenus substant rationi communi, vel necessarij ad salutem, vel civis Pragensis, quæ primò & per se respiciuntur à contritione & illà lege, cumque sine mutatione legis vel contritionis possit confessio & Petrus contineri & non contineri successivè sub illà ratione communi, videtur etiam posse successivè

respici & non respici à contritione, & à lege aliud idem obiectum particulare; ergo similiter propositio, quæ per se solum respicit tempus præfens, quia sine mutatione sui nunc est præfens hoc instans, postea verò illud, poterit nunc hoc instans significare, postea verò aliud solum, & sine mutatione sui nunc esse vera, postea falsa, vel è contrario.

Hæc obiectio explicat omnino oppositam sententiam, facitque eam utcumque probabilem: nihilominus tamen ei respondeo, non posse tempus præfens affirmari à propositione, nisi vno ex his tribus modis, vel indeterminatè, id est, hoc aut illud tempus præfens: ut sic autem vel semper propositio erit vera, vel semper falsa; quia vel Petrus currit in aliquo ex illis instantibus, vel non. Si currit, ab initio est vera, etiam si tunc non currat; si verò in nullo currit, semper est falsa; si autem currat, in omnibus semper erit vera. Secundo modo potest tempus præfens significari collectivè, id est, ita ut dicat Petrum currere in omni tempore præfenti illi propositioni: ut sic autem, si in aliquo ex instantibus non currat, ab initio & semper erit falsa; quod si in omnibus currat, semper erit vera.

Tertio modo potest significari tempus præfens determinatè pro illo primo instanti, in quo profertur, v. g. pro instanti A, & ut sic vel semper erit vera, vel semper falsa, quantumvis duret per multa instantia: quia si Petrus currit pro instanti A, semper est verum id dicere; si autem pro illo non currit, semper erit falsum. Tunc autem non potest ea propositio in instanti B, significare instans B, quia nequit ea propositio nunc determinatè significare instans A solum, & postea solum significare instans B. hoc enim esset mutare significationem, & consequenter essentiam. Non ergo potest dari significatio temporis præfentis in aliquâ propositione, quæ sufficiat ut mutetur de verà in falsam. Ad exempla respondeo, actum contritionis (idem est de lege, proportionem servatà) esse voluntatem conditionatam confessionis, id est, voluntatem confitendi, si à Deo fuerit id imperatum: quo etiam modo est voluntas conditionalis omnium rerum quæ à Deo possunt præcipi; de facto autem, dicitur absoluta respectu confessionis, per extrinsecam denominationem à positione præcepti confessionis; in se autem intrinsecè contritio nullum habet specialem ordinem ad confessionem magis quam ad eius negationem, neque ipsa formaliter transit in absolutam, sed ex ipsa postea nascitur alia formalis voluntas absoluta. Vnde potius confirmo meam sententiam, quia illa voluntas conditionata, quæ semel voluit conditionatè, semper vult conditionatè, nec unquam expressè & absolute vult quod antea non volebat, hoc enim esset mutare respectum, qui est ipsa essentia propositionis, quod repugnat; ergo similiter propositio, quæ semel affirmat conditionatè, semper conditionatè affirmat, & consequenter non mutat obiectum conditionatum: quæ autem aliquando non affirmavit absolute, neque unquam potest postea absolute affirmare, etiam si ex illà affirmatione conditionatà inferatur aliquando alia absoluta, distincta tamen: numquam ergo potest propositio mutari de verà in falsam, id enim repugnat fieri, nisi mutando obiectum: si enim sem-

per idem affirmat, semper idem requirit ad veritatem, & illud idem ex suppositione quoddam semel sit, prout propositio requirit, non potest aliter esse; quia omne quod est, dum est, necesse est esse. inde fit ut si semel propositio sit vera, numquam possit esse falsa.

SUBSECTIO TERTIA.

Difficilis quaedam replica soluitur.

56 **V**RGEBS adhuc: Quando ego dico, homines qui sunt in foro currunt, ista propositio, Si Petrus est in foro, illum significat; si verò non fuisset Petrus, sed Ioannes, significasset Ioannem, & non Petrum; ergo eadem propositio est indifferens ad significandum vel hoc vel illud obiectum, ergo & ad significandum hoc instans potius quam illud, ergo potest mutare significationem; ergo in vno instanti poterit significare instans A, in alio verò instans B, & sic etiam poterit transire de verà in falsam.

Quidam concedit argumento Antecedens, & negat consequentiam, eo quod propositio magis determinatè significet instantia, quam homines, quia clariùs cognoscit instantia, quam homines. unde illa propositio quæ dicit, *nunc currit*, & determinatè significat instans A, non potuit supponi pro alio instanti: at illa, *homines qui sunt in foro*, potuit produci etiam alio tempore, quando alij essent in foro, eosque tunc significare. Hæc solutio omnino displicet: quia non minorem connexionem habet actus cum suo obiecto, quam cum tempore ipso. Imò non aliâ ratione habet connexionem cum tempore, nisi quia hoc respicitur ab illâ ut obiectum. Si ergo potest eadem propositio esse indifferens ad hos vel illos homines, seu hæc vel illa obiecta representanda, non est unde idem negetur de instantibus. Confirmo, quia tam bene potest homo ignorare, quale tempus sit quando loquitur, quam ignorare determinatè, qui homines sint in foro quando profert propositionem: hinc ergo nulla potest desumi disparitas. Aliter respondet idem Secundò, propositionem etiam si sit indifferens ad significandum hoc vel illud instans (illa enim qua dico, *Petrus nunc currit*, potuit post horam haberi, quo casu diuersum instans significaret) quando cumque tamen profertur, semper significare primum instans, perinde ac si diceret, *cum primo ex isto Petrus currit*, quia verò repugnat, ut si in primo instanti currit, non currat in primo, repugnat etiam ut transeat à falsâ in veram, vel è contrario à verâ in falsam. Quam solutionem etiam alij recentiores tradunt.

Sed ego eam efficaciter rejicio: nam si illa propositio potuit produci vel heri vel hodie, & significare hesternum vel hodiernum instans, da ergo, illam heri fuisse productam, & heri Petrum currissse, iam fuit vera. Potuit etiam, dum ego eundem cursum Petri hodie volo, secundò affirmare, potuit, inquam, produci, saltem diuinitus, eadem numero propositio: nam fuisse heri productam, non facit ut ei etiam diuinitus hodie repugnet productio, præsertim cum (ut tu doces) non sit alligata essentialiter huic tempori. Da ergo produci secundò hodie, iam ergo hodie solum significabit primum instans quo existit, per-

inde ac illud significaret si heri non existisset: ergo si hodie non currat Petrus, iam hodie erit falsa, & heri aliunde fuit vera; ergo potest eadem propositio diuinitus saltem transire de verâ in falsam, quod tamen à te negatur. Hoc argumento vidi aliquos recentiores coactos ad deferendam ex parte suam sententiam, & dicendum, se solum locutos de mutatione naturali, cum tamen antea argumenta afferrent, ad probandum, nec diuinitus posse, ex eo scilicet, quod omne quod est, dum est, necesse est esse, quæ necessitas non solum naturalis, sed supernaturalis est. Sed quidquid de hoc sit, ulterius urgeo, & probo hinc, etiam naturaliter eam mutationem fieri posse: quia si illa propositio hodie producta, significat hodiernum instans solum, & si heri producta fuisset, solum significasset hesternum, certè cum possit homo in eâ propositione naturaliter per aliquam instantia durare, poterit priùs significare instans A solum: & tunc currente Petro esse vera, postea verò solum instans B. & tunc Petro non currente esse falsa. Quod autem dicit Hurtadus, propositionem illam semper significare instans primum prætens, in quo propositio existit, verum non est vniuersaliter. Potest, fateor, aliqua esse, quæ hoc modo significat (& hoc do illi) sed cur non poterit esse alia, quæ significet instans sibi præsens, non dicendo an debeat esse primum, an secundum suæ existentie: talis autem propositio iuxta dicta mutari poterit.

Respondendum ergo est huic replicæ, illam 59 propositionem, *homines qui sunt in foro, currunt*, semper significare omnes homines: sed conditionatè, id est, si sint in foro; unde æquiualeat quoad hoc huic, *si Petrus est in foro, currit*. Si Antonius est, currit, & sic de reliquis: ideoque quodcumque proferatur, semper significat eodem; & eodem modo conditionatè: absolute autem numquam vllum significat, neque enim eadem propositio potest iam significare absolute, quod antea non significabat, hoc enim planè esset mutare essentiam: est enim propositionis essentia, ipsa eius significatio. & ita paulò antè de actibus voluntatis idem esse dicendum, ostendi. Fateor tamen, illam propositionem verificari determinatè aliquando in Antonio v. g. si ille existens in foro currat, & potuisse etiam verificari in alio; quod longè diuersum est, nec ab his recentioribus videtur esse consideratum: Unde fortè æquiuocatio orta est. Quando enim ego dico, *aliquis homo currit*, ista propositio, siue Petrus, siue alius, siue nullus currat, semper tamen eadem perseverat, idemque prorsus significat: potest tamen verificari aliquando in Petro, potuit & in Francisco, &c. Ita similiter illa propositio, *omnes homines qui sunt in foro currunt*, quodcumque proferatur, & quicumque ibi sint, semper eodem & conditionatè significat; potuit tamen verificari iam in his, iam in illis. Hinc autem non inferitur, quod intendebatur, posse scilicet propositionem mutare obiectum, & consequenter transire de verâ in falsam: quod sic ostendo explicando sensum illius propositionis. Si enim quando dicitur, *Petrus currit in instanti præsentis*, facit illum sensum, *Petrus currit in instanti A, si hoc est præsens, & in instanti B, si hoc est præsens*, &c. siue hodie siue heri prolata sit, siue duret vno instanti, siue medio anno, semper idem significabit quasi condi-

conditionatè, vt paulò antè ostensum est. Rursus autem tunc rogo, vel illa instantia, quæ conditionatè significat, significat etiam collectiue, id est, Petrus currit in istis omnibus, si fuerint mihi præsentia: & tunc si vel in vno non currat ab initio, & semper est falsa, nec potest in veram mutari; si verò in omnibus currit, semper est vera, nec potest in falsam transire; si verò in nullo currat, semper est falsa, nec ei patet aditus ad veritatem. Non potest autem significare ea instantia, nisi vel collectiue, vel disiunctiue, vel diuisiue; non est ergo locus, vt possit mutare veritatem. Vnde si illa propositio heri producta, iterum diuinitus hodie reproducere (vt fieri posse monstrauit paulò antè) etiam si heri, quando ipsa primò exiit, Petrus cucurrerit. si tamen hodie, quando secundo producenda erat, non erat cursum, heri & hodie fuit falsa, casu quo copulatiue significasset, quia dicebat, *Petrus currit in hoc & in illo instanti, si ego in eis existam*. Licet autem cucurrerit heri, non tamen hodie, quando propositio existit, ergo heri fuit falsa, quia heri affirmauit copulatiue hesternum & hodiernum instans, & in vno errauit: si verò affirmauit disiunctiue, etiam hodie, quando Petrus non currit, est vera, quia iam cucurrerit heri in vno instanti, quando exiit propositio, quod sufficit pro veritate propositionis disiunctiue.

61 Replicabis adhuc, illa propositio dicit, *Petrus currit in instanti A, si hoc est mihi præsens*, ergo cum tunc non sic illi præsens instans B, non significat tunc illud, etiam si postea, quando illud fiet præsens, significatura sit etiam illud. Sed contrà, quia vel illa propositio, *Petrus currit in instanti mihi præsentis* (& attende hanc replicam, quia in eà tota vis nostri argumenti includitur) dicit, *Petrus currit in instanti mihi hic & nunc præsentis*, id est, in quo primum sum, & tunc si in illo currit Petrus, semper est vera. Et licet ea cras reproducatur, & Petrus non currat, adhuc est vera; quia etiam tunc non significat instans crastinum, sed hodiernum, quia hoc, & non crastinum, est primum, quo ipsa exiit in rerum naturâ. Si verò dicat, *currit in instanti mihi quàm diu durauero præsentis*, tum ab eo momento significat etiam instantia futura, in quibus duratura est: ideoque etiam vt in eo primò sit vera, penderat ab eo quod in sequentibus fiet, iuxta suprà dicta: nec vquam aliter poterit significare, quia instans præsens, vel est primum, vel secundum, vel tertium, &c. Quando ergo dicit, instans præsens debet significare vel primum solum, vel secundum solum, & sic de tertio, vel vtrumque collectiue, vel vtrumque diuisiue, neque est alter modus excogitabilis significandi: in nullo autem potest fieri ea mutatio, vt ostensum est, ergo.

62 Dices, Significat abstrahendo. Sed contrà Primò, quia in meâ sententiâ nulla est abstractio ex parte obiecti: sed abstrahere nihil est, nisi concipere omnia, non distinguendo inter illa, ita tamen vt ex parte obiecti omnia singularia respondeant; hæc autem abstractio potest esse vel copulatiua, vel disiunctiua, vel copulata; neque aliter possunt concipi, quia vel dico *omnes simul*, vel dico *hic & ille*, vel dico *hic vel ille*, non potest alter modus omnia cognoscendi per vnicum actum excogitari. Contrà Secundo, quia etiam in sententiâ admittente abstractionem ex parte obiecti, licet

dem tibi correspondere ex parte obiecti rationem instantis præsentis abstractam, tunc tamen debet esse abstracta à multis, & ad veritatem propositionis illius in abstracto significantis, sufficit vel vnum instans, sicut quando dico, *homo currit*, si vel vnus currat, propositio est vera. Repugnat autem, vt vel in vnicò instanti currat, & non currat in aliquo; & consequenter repugnat, vt si semel fuit vera, mutetur in falsam, aut è contrario.

Secundò obicies, Hæc propositio, *Petrus currit in hoc instanti A præsentis*, dicit duo, & Petrum currere in instanti A, & instans A esse præsens propositioni, quod totum verum est in primo instanti, falsum autem in secundo, quia tunc instans A, non est præsens propositioni; ergo potest mutari de verâ in falsam. Suprà ferè huic replicæ satisfactum est, & iam nunc iterum respondeo, per illam propositionem vel affirmari, instans A, sibi esse præsens pro omni tempore quo ipsa existit, vel solum pro primo instanti. Si primum affirmat, semper est falsa, quia non sibi coexistit semper instans A: si affirmat secundum, etiam in instanti B, est vera, quia tunc solum affirmat instans A, sibi coexistere pro primo instanti suæ durationis, quod verè etiam dicitur in instanti B. quomodo autem ea propositio iam sit de præsentis, iam de præterito, vide quæ dixi Subsektionē 1.

Tandem obicies Aristotelem in Prædicamentis cap. de Substantiâ, & D. Thomam 1. Parte, q. 14. art. 1 §. ad 3. asserentes, propositionem posse transire de verâ in falsam. Respondeo, D. Thomam posse ibi explicari non de eadem numero propositione, sed de aliâ omnino ei simili: solum enim ibi videtur velle ostendere, nos posse errare perseverando in affirmatione cursus, sortis; quod verum est, etiam si non maneat eadem numero propositio, sed alia similis succedat affirmans eundem cursum pro diuerso tamen instanti. Ad Aristotelem dico, eum locutum de propositione externâ, non de mentali.

Hic disputant nonnulli, vtrum, casu quo ante aduentum Christi v. g. à Iudæo prolata fuisset hæc propositio de Fide, *Christus nascetur*, posset nato Christo manere eadem propositio de Fide. Si enim nato Christo maneat, iam videtur esse falsa, quia est de futuro. Facile ex dictis Subsektionē 1. quid in hac propositione sentiendum sit, colligitur: nam vel Iudæus ille per illam propositionem affirmauit, Christum nasciturum post totam durationem propositionis, vel solum post primam durationem. Si primum, semper illa propositio fuit falsa, & consequenter numquam fuit de Fide: si verò affirmet secundum, semper illa propositio est vera, & de Fide, etiam nato Christo; quia tunc solum affirmat, Christum nasciturum post primum instans propositionis, quod verè dicitur etiam nato iam Christo: sicut in præcedentibus diximus, etiam transacto instanti A, verè affirmari Petrum currere in instanti A, etsi illa propositio in instanti A fuerit de præsentis; transacto autem eo instanti sine mutatione sui, facta sit de præterito. Vide quæ dixi ex Subsektionē 1. & inde intelliges, quid dicendum sit in his & similibus propositionibus, vel de præsentis, vel de præterito, vel de futuro.

SECTIO III.

Utrum veritas & falsitas possint augeri.

65 **Q**UÆRIMUS, utrum, sicut vna similitudo est maior aliâ, ita vna veritas possit esse aliâ maior. Idem est de falsitate.

PRIMA CONCLUSIO. Vna veritas potest esse magis necessaria alterâ. Hæc est certissima, quia magis necessaria veritas est, Deum esse trinum & vnum, quam Petrum currere; magis enim necessarium Deus est trinus & vnus, quam Petrus currit: inter ipsas autem veritates creatas, etiam vna est magis necessaria alterâ, vt v. g. hominem esse animal rationale, est magis necessaria veritas, quam eum esse album, ob prædictam rationem. & in hoc sensu dici solet vna veritas maior alterâ.

SECUNDA CONCLUSIO. Etiam potest vna veritas esse perfectior alterâ, & quia habet perfectiorem actum, & obiectum perfectius alterâ, vt patet in veritate diuinâ, qua cognoscit se existere, quæ perfectior multo est veritate creatâ, quâ ego affirmo Petrum currere. Hæc conclusio non eget aliâ probatione.

TERTIA CONCLUSIO. Rigorose loquendo, vna veritas nequit esse maior aliâ. Hæc probatur euidenter, quia ad quicumque veritatem requiritur existentia sui obiecti, sicut per propositionem affirmatur: sed licet vna existentia sit aliâ perfectior, aut magis necessaria, nequit tamen esse maior aliâ, vt ex ipsis terminis patet; ergo neque vna veritas potest esse aliâ maior. Confirmatur & declaratur. Propositionem esse veram, dicitur eius obiectum omnino esse sicut per ipsam enuntiatur. Sed nequit esse vnum obiectum magis omnino sicut per propositionem enuntiatur, quam aliud (sicut de æqualitate diximus *Disput. v. Sect. 1.* eam non posse esse maiorem alterâ) ergo nec veritas.

QUARTA CONCLUSIO. Nec falsitas potest esse maior aliâ, si sit circa indiuisibile obiectum, v. g. circa existentiam Petri tantum, & circa existentiam Dei: ideoque hæc duæ propositiones, *Petrus non existit, Deus non existit*, sunt æquales in falsitate. Ratio est eadem quæ de veritate, quia cum esse falsam propositionem, sit eius obiectum non existere vt per ipsam enuntiatur, & in indiuisibili obiecto non possit esse magis & minus non existere, ideo non potest esse maior aut minor falsitas, licet possit esse magis aut minus necessaria, iuxta supra dicta de veritate.

67 **QUINTA CONCLUSIO.** Si propositio habeat plura obiecta, vt cum dico, *homines currunt, viginti equi occisi sunt*, &c. potest vna falsitas esse maior alterâ. Ratio à priori, quia ad falsitatem totius propositionis sufficit aliquod ex eius obiectis non esse vt per ipsam enuntiatur: quod si plura, vel omnia obiecta non extiterint vt per propositionem affirmatur, tunc erit propositio magis falsa, quia in pluribus fallitur. Ideoque propositio affirmans viginti homines currere, magis falsa est nullo currente, quam si currerent nouemdecim tantum: si enim currunt nouemdecim, tantum in vno deficit; si autem nullus currat, deficit in omnibus viginti. vnde magis

distat à veritate, quam si currerent decem & nouem. Hæc autem maior falsitas, solum est extensiuè penes plures vel pauciores partes obiecti: intensiuè autem & substantialiter circa idem indiuisibile obiectum nequit esse vna maior aliâ, vt constat ex quartâ Conclusionem.

Contrarium quidam opinantur: dicunt enim, eum qui v. g. est Praga, tam verè distare Româ, quam eum qui est in Indiâ; quia ipsum etiam distare consistit in indiuisibili. Præterea, quia qui verum non dicit, tam absolute non dicit verum si in vno errat, quam si in multis. Sed antequam hoc impugnem, obseruo, quæstionem hanc esse de solo modo loquendi; in re enim non potest esse dissensio, vt ex se patet. Iam ergo sic impugno hanc opinionem: quia aliud est querere, an qui est Praga, tam verè absit seu distet Româ, quam qui est in Indiâ; aliud autem, querere, an tantum distet. Primum à nullo negatur, at secundum est falsum: magis enim distat qui est in Indiis, quam qui vno milliari abest Româ. Vnde euidenter retorquetur argumentum contra ipsum. Licet enim tam verè mentiatur qui dicit mille currere, si soli nongenti currant, quam si nullus, quia verè in vtroque casu abest à veritate: negari tamen nequit, magis vnum abesse, & consequenter magis mentiri. Adde, argumento aduersariorum probari, etiam albedinem, omnesque alias qualitates, non habere magis & minus, quia qui solum habet vnum gradum, tam verè est albus, quam qui mille; ergo erit æquè albus, quæ erat argumenti forma. Aliter idem probare conatur eam Conclusionem, quia qui dicit, *centum homines currunt*, non affirmat cursum de quolibet scorsum, & disparatè ab aliis, sed de omnibus per modum vnus, quasi diceret, *omnes illi vniuntur in cursum vel copulantur*; tunc autem obiectum consistit in indiuisibili, & consequenter non potest vnus magis altero mentiri. Adhuc tamen hæc ratio non vrget: quia licet vno eodemque actu affirmem de omnibus cursum, non propterea affirmo ex parte obiecti eam connexionem, sed sine ordine inter se, reputans hunc & illum currere, affirmo de vtroque, quasi dicerem, *Hic currit, siue ille currat siue non; & ille currit, etiam si hic non currat*: totum enim hoc potest affirmari vnico actu. Imò communiter ita affirmatur: neque enim existimo cursum Petri pendere à cursu alterius, aut habere connexionem inter se; sicut quando superior aliquis mandat, vt conueniant quatuor vel quinque, non semper ita mandat, vt si vnus non possit, ceteri non veniant; sed licet vnico actu, independentem tamen vnum ab altero, vult omnes venire, etiam si posset (& hoc do aduersæ parti) cum eâ copulatione id velle, vt nullus veniret nisi omnes posset & venirent. Similiter propositio posset dicere, *coexistit*, seu *coniungitur cursum omnium*, quo casu fortè haberet locum doctrina supra posita. At in communi modo affirmandi sine eâ dependentiâ, negari nequit, propter rationem supra factam, posse vnam falsitatem esse maiorem alterâ, magisque aberrare, qui aberrat à suo obiecto in mille, quam qui solum in vnico, sicut in æqualitate, quia consistit in puncto, non potest esse propriè maior vel minor. Inæqualitas tamen patitur magis & minus, & inæqualior est, magisq; exceditur nanus à gigante, quam ab alio nano, digito tantum altiori.

Dices,

Dices, Hinc fieri, etiam duos actus veros, vnum dicentem, *mille currunt*, & alium, *duo currunt*, esse inaequales in veritate, & vnum alio magis verum, quia vnus pluribus obiectis conformatur. Sed nego sequelam, quia veritas consistit in conformitate non qualicumque, sed cum suo obiecto: iam autem conformatur duobus qui dicit duo, quam mille qui dicit mille, vt exterminis patet. at si duo actus habeant idem obiectum, vnusque aberret ab illo in vno, alter in mille, profecto magis discrepat iste secundus à suo obiecto, quam ille à suo; idem enim est vtriusque obiectum, & vnus aberrat mille, alter vno, ergo propriè magis mentitur vnus quam alter. quæ res ex communi & verò modo loquendi non videtur negari posse. Ideo communiter dicitur, *magis mentitur vnus minus mentitur*; non tamen ita dicitur, *magis dicit verum, vel minus dicit verum*.

71 **VLTIMA CONCLUSIO.** Vna falsitas, etiam circa idem indiuisibile obiectum, potest esse magis necessaria alterâ, vt patet in his propositionibus, *Petrus non existit, Deus non existit*; hæc enim secunda magis necessariò falsa est quam prima, quia magis necessarium est, eius obiectum esse aliter ac ipsum significatur, quam obiectum primæ; sicut è contrariò de veritate dictum est.

SECTIO IV.

An veritas reperiat in simplici apprehensione.

CIRCA secundam huius questionis difficultatem de veritate & falsitate simplicis apprehensionis, aduertendum est, eam esse magnâ ex parte de solis vocibus, vt rectè obseruauit P. Vasquez 1. Parte, disput. 75. Pro illius tamen intelligentiâ suppono, triplicem esse apprehensionem, aliam *solius subiecti*, aliam *solius prædicati*, tertiam verò *totius propositionis*. Quo posito,

PRIMA CONCLUSIO. In apprehensione solius subiecti, vel solius prædicati nulla potest esse falsitas, sed necessariò est veritas incomplexa. Hæc est communissima, vt videri potest apud Hurtadû Disput. 9. de Animâ, §. 6. probaturq; facillè: nam illa apprehensio repræsentat aliquid vel reale, vel fictum, vel nihil. Si nihil repræsentat, ergo non est falsa. Sed vt melius loquar, impossibile omnino est, vt si sit apprehensio, non repræsentet aliquid, vel reale vel fictum. Si reale, ergo est vera, quia verè aliquid reale repræsentat: si aliquid fictum, etiam est vera, quia illud fictum verè re-
72 præsentat, eo modo quo potest repræsentari. Ratio à priori, quia vt obiectum non se habeat sicut apprehenditur, necessum est vt apprehendatur aliquid illi conueniens quod tamen nõ ei conueniat: sed in solâ apprehensione subiecti vel prædicati nihil apprehenditur vt alteri conueniens; ergo nõ potest dari in illâ apprehensione falsitas.

Dices, falsitatem in eo consistere, quòd non apprehendat id quod intendit, sed aliud diuersum, v.g. apprehendat aurum pro aurichalco. Sed contra, quia hoc tantum probat, apprehendentem non obtinuisse intentum; non tamen probat actû esse falsum: nam illa apprehensio in eo casu non est auri, sed aurichalci, quod verè apprehendit, ideoque dicitur vera. Adde tamen, eam veritatem esse incomplexam: quod inde constat, quia

veritas complexa est illa, quæ verè aliquid de aliquo affirmat, connectendo vnum cum alio, quod non datur in eâ simplici apprehensione; non ergo habet veritatem complexam. In quo sensu intelligendi sunt Aristoteles & D. Thomas, aliique negantes simplici apprehensioni veritatem.

Quod in hac Conclusionem de apprehensione dixi, dictum olim putavi de sensationibus materialibus, de visione, tactu, auditu, &c. scilicet, eas esse semper veras, quia verè sentiunt suum obiectum. Obiectioni autem communi ex iride, vbi visus sentit colorem, cum tamen ibi non sit color, ergo est falsa ea sensatio; respondi, visionem non affirmare ibi esse colorem, id enim præstat ab intellectu qui tunc fallitur, sed tantum apprehendere colorem viridem v.g. vel rubeum, respectu cuius vera est illa apprehensio, quia verè exprimit illos colores; de quo fusiùs in libro de Animâ. Re tamen meliùs consideratâ, puto eam apprehensionem habere eam falsitatem, quam apprehensionibus complexis in secundâ Conclusionem tribuam. Ratio est, quia tunc non apprehenditur solum color: si enim solus apprehenderetur, abstrahendo ab vicatione, locum haberet ratio à me facta; at apprehenditur vbiatio vt coniuncta cum eo colore, & consequenter iam ea apprehensio est complexa, sicut quando per intellectum apprehendo Petrum hîc, qui tamen non est hîc; est ergo eadem ratio de illâ visione, ac de ceteris complexis apprehensionibus, de quibus sit

SECUNDA CONCLUSIO. In apprehensione totius propositionis dari potest veritas aut falsitas. Ratio est clara: quia si apprehendo Petrum esse equum, licet illud non affirmem, verè illum apprehendo aliter ac est aut potest esse à parte rei, erit ergo ille actus falsus. Confirmatur: apprehendit vnionem inter Petrum & equum, hæc autem vnio nec Petro nec equo conuenit, ergo apprehendit rem aliter ac est. Item, non dubium, 74 quin propositio apprehendens Petrum esse hominem, sit vera apprehensio; ergo quæ apprehendit contradictorium, scilicet Petrum non esse hominem, vel esse equum, erit apprehensio falsa, quia apprehendit Petrum aliter ac sit. Adde tamen, (quod & suprâ de veritate dixi) hanc falsitatem aut veritatem non esse eam, quâ dicimus aliquem decipi, aut scire: nam licet ego apprehendam Deum non esse trinum, quando id audio ab hæretico (necessariò enim apprehendo quod audio) non continuo dicor errare, vel opponi Fidei, nisi simul etiam assentiar per iudicium. Vtrum autem Deo eiusmodi apprehensiones possint conuenire, non est huius loci. Hoc addo, si ei repugnant, non tamen ideo quia Deus falleretur, sed quia etiam sine vllò errore videretur indignum Deo, apprehendere rem aliter quam sit. Sed de hoc alibi.

TERTIA CONCLUSIO. In modo communi loquendi non est admittenda veritas aut falsitas, nisi in iudicio. Ratio est, quia ex vsu communi loquendi veritas & falsitas solum sumitur pro eâ quæ reperitur in iudicio; vnde sine addito non potest concedi simplici apprehensioni. Denique etiam in specie impressâ potest dari veritas aut falsitas, non quidem formalis, quia non est formalis cognitio sed virtualis, quatenus ex bonâ vel malâ

malâ coordinatione specierum nascitur falsitas aut veritas intellectus. Hæc autem veritas vel falsitas virtualis non tribuitur intellectui, tum quia intellectus de se est indifferens ad utrumque, secus autem species, quæ determinat intellectum; tum quia species subrogatur loco obiecti, ac proinde ipsi specialius veritas falsitasve formalis, quæ est in propositione, tribuitur, & inde ipsa dicitur virtualiter vera vel falsa.

SECTIO V.

Utrum veritas vel falsitas conveniat determinatè propositionibus de futuro absoluto.

MATERIA hæc nequit pro dignitate tractari, nisi Philosophiæ limites transiliamus; ideo solum breuiter perstringemus, quæ à nostro instituto aliena non sunt, reliqua in Theologiam remittentes.

SUBSECTIO PRIMA.

Aliqua præmittuntur.

Hic posset fusè disputari, quid sit rem esse futuram, vel esse præteritam. Dicitur enim de facto dari futurum peccati Petri, licet de facto non detur ipsum peccatum. Etiam dicitur *est præteritum* quo aliquid de præsentis videtur denotari, &c. Verum hæc res aded ex se est clara, ut obscuretur potius longâ disputatione, quàm explicetur. Rem esse futuram, idem est, ac *res erit*; item rem esse præteritam, idem est, ac *fuit*, nec per se est futura, aut est præterita, significatur aliquid de præsentis magis, quàm per *fuit* aut *erit*; quia, ut rectè Augustinus lib. 11. Confess. cap. 15. & 18. improprie dicuntur tria esse tempora: nam præteritum non est, futurum verò nondum accessit. ideo improprie dicitur *res est futura*, *res est præterita*. Quia tamen iam intelligitur quid significare velimus, toleranda est consuetudo, ita tamen, ut non intelligatur aliquid significari per *est futura*, quod non significetur per *erit*. Vnde colliges, licet modò dicatur res aliqua futura, non tamen propterea modò esse aliquid reale, in quo consistat ea futuritio, quæ nihil est aliud, quàm denominatio extrinseca, ab existentia futura respectu instantis, in quo de eâ dicitur, *est futura*: quæ denominatio adeo quare sumitur ex negatione præsentis, & ex futuritione instantis sequentis. Sicut denominatio *prioris* in me respectu Antichristi, desumitur ex antecedenti meâ existentia, & ex subsequenti Antichristi: de præsentis autem in me, qui prior sum, nihil datur nisi propria existentia, ita similiter de præsentis circa res futuras vel præteritas nihil datur nisi instans præsens, cum quo comparata res quæ fuit, dicitur præterita, quæ autem erit, dicitur futura; quod aded certum est, ut etiam Astici rogati, quid sit rem esse futuram crastino die, respondeant eam hodie non habere esse, & cras habituram, idem est de præterito. Vide P. Hurtadum Disput. 9. de Animâ, à §. 82. ubi rehanc benè explanat contra aliquos recentiores, qui eo modo loquendi seducti, diu defudarunt ut aliquid inuenirent de præsentis, in quo ea futuritio consisteret, nec nisi recurrendo ad Chi-

maras, & nescio quas negationes negationum quidquam potuere excogitare.

Secundò præmittendum est contra Caietanum, & alios Thomistas illum secutos, hanc difficultatem de veritate aut falsitate propositionum de futuro, & certam Dei scientiam de illis, non pendere à nescio quâ præsentia rerum in æternitate, quam hic breuiter tangam & perstringam.

Caietanus ergo ad art. 13. quæstionis 12. partis 1. gloriatur, se nouam antetres dies inuenisse sententiam, ad explicandum, cur Deus possit ab æterno noscere futura; vnde ait sibi illuxisse claræ explicationem D. Thomæ. Est autem ea sententia, eo ipso, quod æternitas Dei sit indiuisibilis, necessario quidquid ex aliquâ parte illi coexistit, coexistere etiam toti: vnde infert, ergo creaturæ coexistunt toti æternitati Dei, ergo coexistunt ab æterno, non ergo mirum si ab æterno possint cognosci. Addit rursus, hanc præsentiam ab æterno non esse in propria mensurâ durationis creaturæ, sed in mensurâ alienæ æternitatis, scilicet diuinæ. Probat autem hanc sententiam aliquibus scripturæ & Patrum locis, quibus dicitur ab æterno omnia esse Deo præsentia. Sed in his locis solum est sermo de præsentia obiectiua, id est, Deum tam clarè omnia ab æterno cognoscere, ac si actu omnia existerent, & omnia esse in mente illi præsentia, ut & de nobis etiam passim dicimus, semper ante oculos gestare illa de quibus continenter & viuaciter cogitamus. Sed vrget, quia aliqui Patres negant Deo præscientiam, eo quod respectu ipsius nihil sit futurum, sed omnia præsentia, ergo sentiunt creaturas ab æterno ei coexistere. Respondeo, Patres, dum negant Deo esse aliquid futurum, solum loqui more nostro: ea enim quæ futura sunt, nobis sunt obscura & incerta; Deus autem, quia omnia clarissimè intuetur, nihil videtur habere futurum. Ratione tandem à posteriori probat hanc sententiam, quia si non essent res præsentis ab æterno, non potuissent à Deo cognosci. Sed argumentum leuissimum; nam actus intellectus, ut cognoscat suum obiectum, non penderet huius existentia; sic etiam nos res præteritas cognoscimus, licet actu nihil sint, sed fuerint, & cognosceremus futuras, si de illis proprias species haberemus.

Pro impugnatione huius sententiæ obserua, 79 æternitatem Dei esse duplicem, aliam *intrinsecam*, id est, ipsam essentiam Dei, quatenus necessitat Deum ad existendum in omni tempore, verò vel imaginario; aliam *extrinsecam*, scilicet, ipsum tempus verum, vel imaginarium. Illa prior est indiuisibilis tota simul, hæc autem diuisibilis & successiua. Sicut in immensitate Dei considerari potest ipsa immensitas intrinseca petens Deum in omni loco existere, quæ immensitas etiam est indiuisibilis: altera verò est locus ipse, seu spatium verum, vel imaginarium, cui Deus realiter præsens est. Hoc posito, primò de Fide certum est, & ratio ipsa experientiaque naturalis idem euidenter ostendit, creaturas non existisse in omni duratione extrinseca Dei, siue in omni tempore imaginario successiuo, quod ab æterno fluxisse concipimus: nam in principio creata sunt omnia, inter quæ alia aliis succedunt, quædam pereunt, alia manent, alia de nouo incipiunt;

piunt; ergo non omnia sunt in tempore aeterno imaginario. Hoc nec Caietanus, nec Thomista ullus negavit, nec potest negare.

80 Secundo, certum est, in quocumque instanti res existat, illam coexistere toti aeternitati intrinsecæ Dei, id est, toti Deo. Hoc damus libentissimè Thomistis, sicut, dum ego hic existo, coexistit toti immensitati Dei intrinsecæ, quia nihil intrinsecum Deus habet Romæ, quod non habeat hic; sicut nihil intrinsecum habuit ab aeterno, quod non habeat hodie: & consequenter dum illi hodie coexistit, coexistit omni intrinsecæ quod semper habuit. Hac de re in istâ questione non puto Caietanum aut Thomistam aliquid amplius velle.

Sed ex his Dico Primo, Minus consequenter ad sua principia eos requirere hanc præsentiam, quam ab aeterno vocant, ut Deus cognoscat futura: nam si Deus cognoscit in suo decreto efficaci futura, iuxta illos, & decretum efficax sit ab aeterno in se; quid est necessarium recurrere ad existentiam æternam creaturarum? Dices, Ut cognitio Dei sit intuitiva. Contrâ, quia Caietanus & D. Thomas, si admiserunt eam præsentiam, id fecerunt ut scientiam Deo infallibilem adstruerent: ad hoc autem impertinens est hæc præsentia, cum infallibilitas sumatur ex decreto efficaci ab aeterno existente.

81 Vbi nota, à Thomistis D. Thomæ duas sententias falsò adscribi inter se repugnantes (repugnantiam earum vidimus) falsò verò: nam ipsemet D. Thomas hoc art. 13. in corp. expressè dixit, in causâ liberâ non posse certò cognosci effectum liberum, sed solum coniecturaliter, quo expressè D. Thomas & prædeterminationes Physicas, & voluntatem efficacem antecedentem, ut causam circa actus liberos, clarissimè negat; licet Thomistæ contrarium ei imponant. Secundam ei adscribunt sententiam de præsentia ab aeterno, quæ falsa est, ut infra constabit, & extra mentem D. Thomæ, qui eodem art. explicans quid velit per hanc præsentialem, ait, Deo eatenus esse præsentia omnia, quatenus eius intuitus fertur ad res in suo tempore existentes; non dixit, ad existentes in æternitate.

82 Secundo Caietani sententiam reicio, quia intuitio non requirit ut obiectum sit præsens, quando aut vbi est cognitio; sed solum, ut cognoscatur ipsa existentia obiecti actualis immediatè pro suo tempore. Imò in tuâ sententiâ non requiritur immediata cognitio, quia numquam eam Deus habet, sed sufficit mediata in suis decretis. Cum ergo hæc habeatur in decreto ab aeterno existente, frustra à te requiritur præsentia obiecti ab aeterno; & dum hanc requiris, destruis tuum principium de cognitione futurorum in decreto: idè paulò antè dixi, hæc duo principia, quæ à Thomistis D. Thomæ tribuuntur, esse etiam inter se contraria.

Dico Secundo, Modus loquendi Thomistarum de coexistentiâ ab aeterno durus est, quia videtur repugnare Scripturæ, Conciliis, & Patribus aientibus, nihil ab aeterno præter Deum fuisse: ergo dum isti dicunt, creaturas coexistisse ab aeterno, videntur veritati Catholicæ opponi. Fa-teor id explicari postea ab ipsis in sensu Catholico, verbis tamen violentis: nam sicut, quia ego hic Pragæ coexistam toti immensitati locali Dei,

non idè potest dici me coexistere Deo Romæ, non solum in propriâ mensurâ, sed nec in mensurâ diuinâ; ita etiam quia hodie coexistam toti aeternitati intrinsecæ Dei, non propterea possum dici ab aeterno coexistisse. Ratio à priori huius est, quia quando ego dicor præsens Deo Romæ v. g. non solum denotatur me esse præsentem Deo qui est Romæ, sed & me ipsum esse Romæ, quod falsissimum est, quantumvis ego sim præsens Deo qui existit Romæ. Ita similiter, quando dicor existens ab aeterno, non solum significatur me coexistere aeternitati Dei, seu Deo, qui fuit ab aeterno; sed me coexistere ipsi aeternitati extrinsecæ, id est, spatio imaginario temporali ab aeterno, seu me fuisse ab aeterno.

Quod autem dicitur de coexistentiâ in alienâ mensurâ, est implicatio in terminis: nam coexistentia dicit duo, & existentiam mensurâ, & existentiam mensurati: non ergo quia mensura siue Deus ab aeterno existit, idè ego ab aeterno existo aut coexistit; ego enim non existo per existentiam diuinam, etiam si per illam postea possum mensurari, sed per propriam. Si ergo propria non fuit ab aeterno, non potuit ab aeterno esse commensuratio, licet mensura esset ab aeterno.

Urgeo hoc ad hominem contra Thomistas in 84 2uo Angelico: in sententiâ enim illorum eadem est indivisibilis duratio intrinsecæ Angeli quam habuit ante 4000. annorum, & quam hodie habet, perinde ac in Deo, cum hac solum differentiâ, quod Angelus potuit non esse, Deus verò non; & tamen non idè, quia hodie coexistam toti intrinsecæ durationi Angeli, quam habuit per hos 4000. annos, possum dici vilo modo coexistens illi per hos 4000. annos. Ergo idem erit in Deo, nam quod Angelus potuerit esse vel non, est per accidens ad hanc coexistentiam, quæ in tuâ sententiâ solum fundatur in indivisibilitate æternitatis intrinsecæ diuinæ, non verò in indefectibilitate, indivisibilitas autem etiam est in 2uo Angelico, non minùs quàm in Deo; ergo quoad punctum præsens idem est de Angelo quod de Deo, ergo sicut in vno negas eam coexistentiam, ita debes & in altero.

Dico Tertiò, Est per impossibile Deus non 85 esset duraturus usque hodie, adhuc potuisset ab aeterno ea quæ hodie contingunt cognoscere. & hinc clariùs constat, quàm inutilis sit hæc præsentia Thomistarum ad cognitionem Dei de futuris. Probatur manifestè Conclusio, quia etiam si per impossibile auferatur à Deo æternitas, adhuc maneret intellectus ipsius infinite cognoscitivus, ergo posset cognoscere ea quæ post ipsum aut ante fuissent: sicut ego, si habeo species de rebus præteritis (& iuxta dicta in materiâ de Angelis etiam de futuris) possum ea cognoscere, licet præteritis non coexistiterim, & futuris non coexistam, nec sim coexisturus. ergo cum Deus per suammet essentiam (ut ex materiâ de scientiâ Dei suppono) sit species omnium obiectorum scibilium, posset illa cognoscere, etiam si vel ante ipsum vel post ipsum duratura essent.

Dico Quarto, Si præsentia aliqua actua- 86 lis ad cognitionem requireretur, non sufficeret quæ à Thomistis ponitur. Patet, nam præsentia Thomistarum est in alienâ mensurâ & duratione, quod non facit ut in propriâ mensurâ fuerit ab aeterno, ergo in propriâ mensurâ non po-
tuit

tuit ab aeterno cognosci, quia ut sic non fuit ab aeterno praesens: per te autem nihil nisi praesens potest cognosci. Consequens autem aperte falsum est: nam ab aeterno intuitus est Deus creaturas futuras, non solum in aliena mensura, sed prout exiturae erant, & secundum durationem, & modum existendi quem tunc non habebant, habiturae tamen erant suo tempore in propria mensura. Et haec contra hanc praesentiam in aeternitate sufficiunt.

Tertio aduerto, futura in duplici differentia esse, alia *absoluta*, id est quae absolute existunt a parte rei, ut dies iudicii, Antichristus, &c. alia, quae absolute non existunt a parte rei, existerent tamen si poneretur aliqua conditio, sic Antichristus absolute non saluabitur, saluaretur autem si in gratia decederet. haec dicuntur futura *conditionata*, de quibus Sectione 6. in hac de abso-

87 Quae adhuc sunt in duplici differentia: alia enim sunt *futura necessaria*, alia *libera*. Illa sunt, quae ita existunt, ut non possint non existere, saltem naturaliter loquendo, posita causarum existentia, ut ortus solis crastino die, mors Petri siue in hoc siue in illo die. Libera sunt, quae ita existunt, ut etiam omnibus praerequisitis ad illa positis, possint adhuc non existere, v. g. ita peccabit cras Petrus, ut pro suo libitu posset non peccare, nihil enim antecedens datur, quod illum cogat ad peccandum; quae differentia *liberi & necessarij* etiam datur in rebus praesentibus & praeteritis.

De futuris necessariis nulla est controuersia; omnes enim concedunt, propositiones, quae de illis efformantur, esse determinate veras vel falsas: nunc enim determinate est verum dicere, *sol orietur cras*, & determinate falsum, id negare. Solum ergo est difficultas, utrum propositiones de futuris liberis, modo de praesenti, sint determinate verae & falsae; circa quas non dubitamus, an a nobis determinate cognoscatur quae sint ve-

88 ra & quae falsa (in hoc enim sensu etiam multae propositiones de praesenti & de praeterito non sunt determinate verae, quia de pluribus ignoramus quae sint verae & quae falsae, ut v. g. haec propositio, *Turca sedet*, modo est determinate vera aut falsa, & tamen non potest a nobis distantibus, quid sit determinate, cognosci: solum ergo inquirimus, an in se eiusmodi propositiones habeant veritatem aut falsitatem determinatam, quam Deus possit cognoscere, nobis licet ignota sit.

SVBSECTIO SECVNDA.

Sententia negans reiicitur.

ARISTOTELES ergo lib. 1. *Metaphysicae*, c. 8. (quem secutus est Tullius de *Divinatione*) ut defenderet nostri arbitrij libertatem, negavit eiusmodi propositionibus determinatam veritatem, imò & eas a Deo certo cognosci. Contra quos recte Augustinus lib. 5. de *Civitate Dei* c. 5. *Ut homines, ait, facerent liberos, fecerunt sacrilegos*, quia propter nostram libertatem tuendam negant Deo providentiam futurorum, quae maxima blasphemia vel sacrilegium est. Hurtadus acerbe excipit Aristotelem, & eius insequentiam in hoc puncto late insequitur a §. 98.

nec permittit ut in bonum sensum ullà explanatione trahatur. Ex Catholicis secuti sunt Aristoteles ex parte quamplures, asserentes, eas propositiones non esse determinate veras vel falsas, concedunt tamen contra Aristotelem, futura etiam libera a Deo certissime cognosci: ita Aureolus apud Vasquez Parte 1. disputat. 66. num. 5. Catherinus in *Opusculo de Veritate* enuntiationum, Molina 1. Parte, quaest. 14. art. 13. disputat. 17. Fonseca 4. *Metaphysicae* cap. 7. initio, Bellarminus Tomo 3. de *Gratiâ*, cap. 5. Henricus Henriquez lib. 1. de *Fine hominis*, cap. 4. & Pereira in *Danielem*, ad illa verba, *Responderunt Chaldaei*. Verum arbitror, hos Doctores non negasse propositionibus determinatam veritatem, nisi solum quantum ad nos, hoc est, a nobis determinate non cognosci; quia (ut infra ostendam) si Deo conceditur eorum futurorum cognitio, non potest ipsis propositionibus secundum se determinata veritas aut falsitas negari. agamus ergo nunc cum Aristotele, acturi postea cum his Doctoribus.

Primo igitur arguit Aristoteles, Quia si hodie 90 propositiones de futuro contingenti essent determinate verae, & a Deo certo cognoscerentur, tolleretur rebus omnibus contingentia, & omnia necessario evenirent: si enim hodie determinate est verum, Petrum cras peccaturum, ergo non poterit non peccare cras. Patet consequentia, quia omne quod est ex suppositione quod est, necessario est. Confirmatur: omnis suppositio antecedens, ex qua necessario sequitur effectus, tollit illius libertatem; sed modo esse futurum peccatum Petri, & cognosci a Deo, est suppositio antecedens, quia hodie est propositio vera, & hodie cognoscitur a Deo peccatum, quod cras est futurum; aliunde vero posita hac scientia Dei, non potest non sequi effectus, quia non potest falli ea scientia; ergo est suppositio antecedens, ex qua necessario sequitur peccatum Petri; tollitur ergo per illam talis peccati contingentia. Hoc argumentum caret difficultate: nam suppositio quae sumitur ex ipsa existentia rei, non tollit eius indifferentiam, alias nihil existeret contingenter; ea enim ipsa quae cum summa contingentia existunt, non possunt non existere ex suppositione quod existant. Cum ergo denominatio veri & falsi in propositionibus desumatur ex ipsa obiecti existentia aut non existentia, inde fit, eam determinationem non tollere libertatem, praecipue cum in nostra sententia tota denominatione vera non sit realiter ante ipsam actua-

52: ex se patet. Ex quo constat, eam suppositionem antecedentem tempore non esse ex praequisitis ad operandum, & consequenter nec tollere libertatem, quia hæc solum petit, ut positus omnibus praequisitis ad operandum, possit quis operari vel non operari. Et hinc manet satisfactum confirmationi & argumento Aristotelis.

Secundo arguit, Quia quod existit determinate, existit necessario, determinatio enim opponitur indifferentiæ: sed ut modò propositio sit determinate vera, requiritur eius obiectum existit determinate, ergo existit necessario. Confirmatur: obiectum modò non est determinatum, sed determinandum; ergo non est modò propositio determinate vera, sed erit quando determinabitur obiectum. Neque hoc argumentum vrget, quia confundit determinationem cum necessitate, in quo valde errat, ut iam probò ad hominem: propositio enim de presenti per te est determinate vera, etiam si sit de obiecto contingenti, ergo eius obiectum determinate existit; ergo necessario utraque consequentia est bona ex tuo argumento, aperte autem est contra te.

93: Pro solutione ergo suppono, duplicem esse determinationem effectus, aliam provenientem formaliter à determinatâ existentia effectus, prout contraponitur vagæ & indeterminatæ existentie: hæc autem determinatio non tollit libertatem, sumitur enim ab ipso effectû; sicut proxime dixi de necessitate consequenti, quæ coincidit cum hac determinatione. Alia determinatio est antecedens, ex causâ determinatâ ad vnum, & hæc tollit libertatem; quia omnis necessitas proveniens ex aliquo antecedenti, infert necessitatem in effectû, ut & paulò antè dixi. Ad veritatem ergo determinatam propositionis non requiritur, obiectum existere determinate ex causâ, id est ex causâ determinatâ ad vnum, seu ita oriri ut non poterit non oriri; sufficit enim si existat determinate, determinatione oritâ ex ipso effectû de facto existente, sicut in propositionibus de presenti & de præterito: licet enim sint determinate veræ, non ideo requirunt, ut ipsarum obiectum determinatione antecedenti existat aut existerit. Ad confirmationem respondeo,

94: concedendo, obiectum futurum modò non esse determinatum, sed determinandum; verum, ut modò sit determinate vera propositio de futuro, non requirit determinationem modò existentem, sed futuram, sicut propositio de præterito modò est determinate vera, etiam si modò non sit determinatio obiecti, sed fuerit iam de præterito. Ratio huius à priori est, quia propositio non affirmat, peccatum Petri esse iam determinatum, sed præcisè esse determinandum: unde potius inferitur nostra conclusio, scilicet eam propositionem esse veram, quia dicit futurum esse, quod per te verè futurum est.

Tertio argui potest: Quia accedente tempore futuro, pro quo Petrus peccaturus dicitur, rogo verum possit non peccare Petrus pro suo libitu, an verò teneatur peccare. Si teneatur, ergo non est liber; si verò potest non peccare (demonstramus cum non peccare) ergo propositio affirmans Petrum peccaturum, fuit vera (ut supponimus) & simul falsa, quia non peccavit Petrus, quod est omnino impliciter contrarium.

Respondeo, hoc argumentum laborare magnâ æquivocatione: aliud enim est, Petrum esse indifferentem ad peccandum vel non peccandum, aliud, ad peccandum simul & non peccandum. Primum est verum, secundum omnino falsum, quia nec Deus habet potentiam ad coniungenda ea duo. Ad hoc autem ut propositio posset simul esse vera & falsa, necessarium est, posse simul peccare & non peccare: peccare, ut esset vera, affirmavit enim eum peccaturum; non peccare, ut esset falsa. Ad probationem respondeo, propositionem, quæ est vera, posse esse falsam, non in sensu composito, seu retinendo veritatem, sed in sensu diuiso, id est, si caruisset veritate. Similiter etiam dico, ipsum peccatum Petri, quantumvis contingens sit, & possit non esse, etiam in eo instanti in quo existit, non tamen in sensu composito, ex suppositione quòd existat, sed solum in sensu diuiso, id est, potest non habere existentiam, & sic non esse. Vnde ad rem nostram dico, ex suppositione quòd propositio sit vera, eam non posse esse falsam; quia ut vera, iam includit futurum ipsum obiectum: ex suppositione autem quòd sit futurum, non potest non esse futurum. Ceterum ea suppositio, quia est consequens, non tollit libertatem, iuxta dicta in primo argumento; sicut in ipso obiecto, non posse non existere ex suppositione quòd existat, non tollit eius indifferentiam: neque argumenta hæc maiorem habent difficultatem in propositionibus, quàm in ipsis obiectis.

Tandem ex nostris principiis suprâ positus obici posset: Veritas componitur, ut ex parte intrinsecâ, ex ipso met obiecto; ergo antequam illud existat, non potest esse veritas, quia veritas non potest esse sine partibus ex quibus componitur. Respondeo primum, hoc argumentum non impugnare specialius veritatem propositionum de futuro, quàm de præterito: quia sicut obiectum futurum nondum est, ita præteritum iam non est. Imò & veritatem cognitionis diuinæ etiam impugnat, quia (ut suprâ dixi) etiam in cognitione diuina veritas formalis desumitur ab ipso obiecto. Respondeo ergo argumento absolute (ut & suprâ iam notavi) quando dicimus, actu propositionem esse veram, non velle nos dicere, actu esse obiectum à quo denominatur, si propositio sit de futuro; sed illud obiectum futurum, sicut de facto affirmatur per propositionem, ut & in propositionibus de præterito constat: non enim in eis aliud volumus, quàm obiectum fuisse, sicut iam de presenti per propositionem affirmatur. Ostendi autem suprâ, quoad modum loquendi multas tales reperiri denominationes, quarum adæquata forma non existit actu, ut in domo quæ dicitur antiqua à duratione præcedenti.

SUBSECTIO TERTIA.

Prædictæ propositiones sunt determinatæ veræ vel falsæ.

DICENDUM ergo est cum P. Suarez in Opusculis lib. 1. de Præsentia Dei, cap. 2. Vasquez 1. Parte, disput. 66. cap. 2. Hurtado disput. 9. de Animâ, lect. 6. & aliis pluribus quos ipsi referunt, ex propositionibus contradictoriis

S de

de futuro absoluto, etiam contingenti, vnam esse determinatè veram, aliam determinatè falsam, siue sit vniuersalis, vt, *omnis homo peccabit*, siue particularis, vt, *Petrus peccabit*, *Petrus non peccabit*. Hæc Conclusio probatur Primò: quia Deus cognoscit has veritates futuras, & eius cognitio est determinatè vera: item easdem reuelat suis Prophetis, & nobis per illos, v. g. peccatum Antichristi futurum, & Petro reuelauit trinam negationem; ergo omnes de futuro contingenti etiam sunt determinatè veræ vel falsæ. Antecedens est ad id certum; vt neque hæreticus, nisi qui totam Scripturam neget, possit illud inficiari. Consequentia verò est euident, quia omnes rationes, vel argumenta, quæ probare videntur, nostras propositiones de futuris liberis non esse determinatè veras, eadem eodem modo probant de propositionibus & de cognitionibus diuinis & Prophetarum: etenim etiam respectu illarum, obiectum futurum est liberum; & illa etiam quatenus veræ habent connexionem cum futuriōne, & sunt priores tempore, nec adhuc est obiectum determinatum, sed determinandum tantum. Ergo sicut illæ sunt, his non obstantibus, determinatè veræ, ita & nostræ. Confirmatur: Deus habet modò cognitionem de peccato Petri futuro, quia Deus dicit *Petrus peccabit*. Hæc cognitio in omnium sententiâ est vera determinatè, da ergo me aliam elicere cognitionem, quâ similiter dicam *Petrus peccabit*, absque dubio hæc erit etiam vera determinatè. Patet euidenter, quia hæc affirmat idem prorsus quod affirmat cognitio diuina, & nihil amplius. Item, sicut hæc constituitur extrinsecè vera per obiectum futurum: ita & diuina; ergo sicut diuina modò est vera, etiam si sit de futuris liberis, mea etiam vera erit: repugnat enim in terminis, duas cognitiones idem omnino affirmantes, vnam esse veram, alteram non. Tunc vltimè: sed nullam propositionem de futuro possum ego enuntiare, cuius non habeat Deus similem aliam affirmatiuam aut negatiuam, quia de omnibus futuris dicit Deus, *hoc erit*, vel *hoc non erit*; ergo omnes nostræ propositiones de futuris, sunt determinatè veræ aut falsæ. Patet consequentia: quia si ego per illam propositionem affirmo quod Deus affirmat, erit determinatè vera, sicut cognitio diuina; si verò affirmo oppositum, erit determinatè falsa, quia eius contradictoria est determinatè vera: non possum autem per illam non affirmare, vel quod Deus affirmat, vel eius contradictorium, vt patet; ergo nulla datur cognitio de futuris contingentibus, quæ non sit determinatè vera vel falsa.

100 Secundo argumentor à priori: Quantumuis Petrus de se sit indifferens ad peccandum vel non peccandum, accedente tamen instanti crastino, determinatè efficiet vnum ex illis: neque enim potest dari medium inter hoc, quod est peccare & non peccare. Demus ergo illum de facto peccaturum, ergo propositio, quæ affirmabat eum peccaturum, fuit determinatè vera, quia obiectum existit tempore importato per copulam, sicut per ipsam enuntiatum fuit; propositio verò, quæ id negauit, fuit determinatè falsa, quia eius obiectum non existit vt fuerat ab eâ enuntiatum. Confirmatur & explicatur argumentum: quantumuis in hoc instanti præsentis Petrus indifferens sit ad peccandum vel non peccandum,

& quantumuis liberè peccet, nihilominus determinatè peccat, & propositio affirmans eum peccare, est determinatè vera, quæ verò negat eum peccare, est determinatè falsa: ergo hæc propositiones, si heri prolata fuissent hoc modo, *Petrus cras peccabit*, *Petrus cras non peccabit*, fuisset vna determinatè vera, quia affirmasset futurum hodie quod verè fuit; altera verò falsa, quia idem negauit. Confirmatur Secundo, res futura non habet maiorem contingentiam in futuriōne, quàm habeat dum est præsens; imò vt futura idèò habet contingentiam, quia ipsa, quando est præsens, contingenter existit: sed non obstante hac contingentia de præsentis, affirmare eam esse præsentem, est determinatè verum; ergo non obstante eadem indifferentiâ de futuro, affirmare eam futuram, erit determinatè verum, & id negare, determinatè falsum. Confirmatur tandem: non est magis necessarium, Petrum esse aut non esse determinatè, quàm Petrum futurum aut nō futurum determinatè; quia tam contradictoriè opponuntur hæc duo, quàm illa: item, quia cum res futura non sit, nisi res præsens comparata ad instantia præcedentia, eandem contradictionem quam habet res existens cum suâ negatione existenti, eamdem habet res futura cum suâ negatione futura. ergo sicut propter eam contradictionem oportet vt ex illis duabus propositionibus contradictoriis de præsentis altera sit determinatè vera, altera determinatè falsa, ita & idem erit necessarium in propositionibus contradictoriis de futuro.

Tandem argumento cornuto sententia aduersa feritur: Vel enim peccatum Petri nunc est determinatè futurum, vel non. Si est, ergo etiam nunc erit verum affirmare illud; si verò nunc non est determinatè futurum, ergo propositio affirmans esse futurum, erit saltem determinatè falsa. Dices fortè, Nec est determinatè futurum, nec non est. Sed contrà, quia à parte rei inter *est* & *non est* non datur medium, & necessariò vnum ex illis debet esse, ergo etiam nunc de præsentis necessariò debet vel esse futura, vel non. Si est, affirmatiua propositio erit vera; si non, ea affirmatiua erit falsa, & negatiua vera, ergo non potest effugere vel determinatam veritatem, vel determinatam falsitatem.

SECTIO VI.

Vtrum propositiones de futuro contingentibus conditionato sint veræ vel falsæ.

101 PROPOSITIONES de futuro conditionato alia sunt necessaria, illa scilicet quarum obiectum sequitur necessariò ex conditione posita, vt, si *Petrus currit mouetur*, quia eo ipso quod datur cursus, debet dari motus. de his non disputamus modò, certum enim est omnino, eas esse determinatè veras vel falsas. Alia sunt conditionatæ de futuro contingenti, quando scilicet obiectum non sequitur necessariò ex conditione posita, vt, si *ego rogauero Petrum*, dabit mihi librum. Hæc propositio est de futuro contingenti, quia non inferitur necessariò Petrum daturum librum eo ipso quod ego illum rogem; sequitur enim id contingenter solum, sicut & in alijs euentibus liberis,

beris, vt, si Deus vocauerit Petrum, respondebit. Dubitamus in præfenti, vtrum propositiones eos euentus sic conditionatè affirmantes, sint determinatè veræ vel falsæ, siue Deus habeat scientiam de illis siue non, de quo non est animus disputare.

Circa hæc propositiones obserua Primò, ad huiusmodi propositiones conditionales non esse necessariam connexionem inter conditionem & euentum futurum, debere tamen habere aliquam vel dependentiam, vel aliquo modo ex eâ conditione oriri, vt in hac, si Petrus à Deo vocatus fuerit, conuertetur. licet enim conuersio Petri non sequatur necessariò ex vocatione Dei, pendet tamen ab illâ vt à causâ prærequisitâ, licet indifferenti, conuersionis. Item hac, si Petrus vixerit, peccabit. quia licet vita non sit causâ peccati, est tamen prærequisita vt Petrus peccet; ac proinde illa est propositio de futuro contingenti conditionato, de quâ in præfenti. At verò hac, si Turca dormierit, Papa legeret, licet in modo proferendi videatur conditionalis, re tamen verâ non est: dormitio enim Turcæ, quæ ponitur vt conditio, nullam habet connexionem cum lectione Papæ. Vnde, si per illud si affirmetur aliqua dependentia, erit falsa, quia, vt vidimus, nulla datur. Si verò per illud si nihil aliud significet quàm cœxistentia lectionis Papæ cum dormitione Turcæ, illa propositio æquiualebit huic, & Turca dormiet, & Papa leget, eritque propositio copulatiua de futuro absoluto ac determinatè vera, si Turca dormierit simul, & Papa legerit; falsa verò, si vel vnum ex eis obiectis non ita exierit. Sed non est nobis de his sermo.

Obserua Secundò, de ratione propositionis de futuro conditionalis non esse, illarum obiecta absolute esse futura, aut non esse futura absolute; ab vtroque enim in eis præscinditur: nam & de rebus numquam futuris dici potest, existerent, si hac vel illa conditio poneretur. item & de ipsis rebus absolute futuris, v.g. de peccato Petri futuro absolute, potest formari propositio conditionalis, quæ non pendeat à futuritione absolute, si Petrus v.g. cras vixerit, peccabit. Omnis ergo propositio conditionalis præscindit ab existentia & negatione existentie absolute: nihil enim de eâ affirmat aut negat, ideoque dicitur communiter, conditionalis nihil ponit in esse, hoc est, ex solâ conditionalis nihil absolute de facto infertur.

His positis CONCLUSIO sit, Propositiones de futuro contingenti conditionato sunt determinatè veræ vel falsæ. Hæc probatur eisdè omnino argumentis, quibus Sectione præcedenti eâ veritatem & falsitatem in absolutis ostendimus. Sicut enim repugnat, adueniente tempore castino Petrum manere suspensum, & nec determinatè peccare, nec determinatè nō peccare: ita etiam repugnat, vt posita eâ conditione, nec determinatè peccet, nec determinatè non peccet; ergo posita eâ conditione, ad vnum ex illis duobus est determinandus. Da ergo, cum determinandum ad peccandum; ergo propositio hodie affirmans eum peccaturum, si in tali occasione poneretur, est hodie determinatè vera, & contradictoria determinatè falsa. Confirmatur: ex duabus contradictoriis propositionibus necessarium est vnam esse determinatè veram, aliam determinatè falsam, quia non datur medium inter vtramque; sed hæc sunt

contradictoriæ, Petrus conuertetur, si à Deo vocetur, Petrus non conuertetur, nisi à Deo vocetur; ergo vna ex illis debet esse vera determinatè, altera determinatè falsa. Confirmatur secundo: hodie de facto Petrus est cōuersus ad Deum, posita vocatione; ergo heri verè dictum fuisset, cras conuertetur Petrus, si à Deo vocetur. Imò & de facto experimur, quando prædicimus aliquid sub conditione, vt v.g. hortamur aliquem, ne cum alio familiariter agat: nam si egerit, absque dubio ab eo destruetur; postea autem quando ruinam illius præsentem videmus, ortam ex eâ familiaritate, colligimus verè nos id prædixisse, & de hoc gloriamur, idque obicimus illi qui cauere noluit, & tamen illa ruina liberè secuta est ex familiaritate alterius. Ergo propositiones illæ conditionatæ fuerunt veræ determinatè, quia determinatè euenit postea res sicut per ipsas affirmabatur, licet ego, quando eas protuli, non essem omnino de earum veritate certus, propter defectum notitiæ infallibilis de futuris.

Quartò solet eadem veritas probari, quia Deus habet scientiam de huiusmodi futuris, ergo propositiones à nobis prolatae de eisdem erunt determinatè veræ vel falsæ: veræ, si conformantur cum diuinis; falsæ, si non conformantur. Vide quæ dixi Sectione præcedenti, argumento primo, circa propositiones de futuro absoluto, vnde constat consequentiam esse euidentem. Verum quia de Antecedenti dubitant nonnulli Thomistæ, eiusque probatio pertinet ad Theologiam, huic argumento interim superfedeo. Vide P. Molinam 1. Parte, quæst. 14. art. 13. disp. 17. Suarez in Opusculo lib. 2. de Præscientiâ Dei, à cap. 1. Vasquez 1. Parte, disput. 67. cap. 2. Lessium de Auxiliis, cap. 19. Bellarminum lib. 2. de Amissione gratiæ, cap. 17. Interim tamen sufficiat vnus vel alter Scripturæ locus, quo illud Antecedens videtur ostendi. Primus sit ex Matthæo cap. 11. Vae tibi Corozaim, vae tibi Bethsaida, quia si in Tyro & Sidone factæ fuissent virtutes, quæ factæ sunt in te, olim in cilicio & cinere penitentiam egerissent. quo loco Deus manifestè ostendit, se scire determinatè illos conuertendos, si vocati fuissent. Item Ezechielis 3. Non ad populum profundi sermonis tu mitteris, & si ad illos mittereris, audirent te. Huiusmodi sunt alia multa loca in Scripturâ: quibus tamen potest responderi ab aduersariis, Deum id asseruisse, non quia certò Metaphysicè id sciret, sed probabiliter. Verum hæc solutio manifestè reiciitur ex Hieronymo in 2. Ezechielis, & in 26. Ieremiæ, benè docente, verbum ambiguum forsitan maiestati Dei non posse conuenire. Quòd si aliquando illo Deus vtitur, nostro loquitur affectu. Vide hæc de re Suarez capite 1. num. 7.

Obiicies Primò: Vt vera sit conditionalis propositio, requiritur, effectum sequi necessariò ex conditione: sed futurum contingens non sequitur necessariò ex conditione, vt patet; ergo conditionalis propositio non est vera. Nonnulli censent, propositiones conditionales sumendas esse in vi illationis, seu consequentiæ, ita vt sensus sit, Petrus vocatur, ergo conuertetur, seu quia Petrus vocatur, ergo conuertetur. Hi Auctores longè aberrant à veritate: quia hæc propositiones conditionales aliquando sunt veræ, vt ostensum est, & vt tales cognoscuntur à Deo. Si autem acciperentur

tur in sensu illatiuo, semper essent falsæ, quia non est bona consequentia ex causâ liberâ ad effectum determinatè futurum, v.g. *Petrus vocatur, ergo respondet*, non est bona consequentia, quia non potest verè assumi alia propositio requisita ad illam consequentiam, quæ semper debet constare duabus præmissis, alias nihil concludit. debebat autem hic assumi hæc propositio, *omnis qui vocatur respondet, aut quādoquāque Petrus vocatur respondet*. hæc autem sunt falsæ, ergo prædictæ conditionales propositiones non sumuntur in vi consequentiæ. Confirmatur in nobis: quia licet non sequatur, ex eo quod Petrus roget Ioannem, ut ipsius petitioni consentiat (potest enim rogatus dissentire) ideoque in sensu causali semper propositio sit falsa; tamen in sensu conditionato potest esse vera, si, posita oratione Petri, Ioannes consentiat de facto, licet liberè. Hinc ergo constat, falsam esse Maiorem obiectionis supra factæ. Quod si illa esset vera, sequeretur saltem, omnes propositiones conditionales de futuro contingenti esse determinatè falsas, quia affirmant illationem vnius ex alio, quæ non datur. Vnde malè illis & veritatem & falsitatem negas.

Obiicies Secundò: Si hæ propositiones essent determinatè veræ, & Deus haberet scientiam de illis, tolleretur libertas voluntatis: quia antecedenter ad eam libertatem etiam ut futuram absolute daretur aliquid, ex quo inferretur necessariò effectus, scilicet illa futuritio conditionata, & positio auxilij. si enim verum sit, Petrum cum hoc auxilio conuertendum, & hoc auxilium absolute poni à parte rei, rectè infertur, Petrum absolute conuertendum. Huius argumenti fusior solutio pertinet ad Theologos: nunc ei respondeo ex doctrinâ datâ Sectione præcedenti, illam suppositionem, desumptam ex futuritione conditionatâ, non tollere libertatem, quia est suppositio desumpta ex ipso actu libero, non verò ex aliâ causâ illius: neque enim futuritio conditionalis est causâ futuritionis absolute, est enim eadem futuritio in diuersis statibus; scientia autem Dei multò minus tollit libertatem, neque enim ideo Petrus conuertetur, si vocetur, quia id Deus scit: sed potius è contrariò, ideo scit Deus eum conuertendum, quia ipse pro suâ libertate conuertetur.

Vltimò tandem obiicies: Veritas & falsitas desumitur ab ipso obiecto: sed hoc neque est neque erit absolute, ergo non poterit dare denominationem veræ vel falsæ. Confirmatur Primò: Res merè possibilis non potest actu dare denominationem realem, sed ille effectus est merè possibilis, ergo actu non potest constituere propositionem veram. Confirmatur Secundò: Licet à re actu non existenti possum ego dici prior vel posterior, ad hoc tamen ut minimum requiritur, rem illam, à quâ denominor, esse absolute futuram vel præteritam; alioquin ab illâ non possem denominari: ergo ab obiecto, solum sub conditione futuro repugnat denominatio realis veri de præterito. Respondeo, hoc argumentum non habere

maiorem difficultatem in prædictis propositionibus de futuro conditionato, quàm in propositionibus de absolute: Imò & de præterito: de præterito enim tam non datur obiectum, quod fuit & quod absolute erit, quàm si non esset futurum, vel non fuisset præteritum, vel quàm non datur futurum conditionatum, quia (ut supra ostendimus) futuritio vel præteritio nihil est de præteriti; ergo sicut hoc non obstante eam veritatem in propositionibus de futuro absolute admittis, vel saltem (ut ponam exemplum extra omnem controuersiam) in propositionibus de præterito: ita debes eam admittere & in propositionibus de futuro conditionato. Ratio à priori est, quia ad veritatem propositionis solum requiritur existentia obiecti eo modo quo per propositionem affirmatur, vel de præterito, vel de præteriti, vel de futuro absolute vel conditionato, iuxta diuersitatem propositionum. Cum ergo hæ propositiones solum affirmant futuritionem conditionatam obiecti, non requirunt ut actu dicantur veræ, obiectum actu existere, vel exiturum absolute; sed eis sufficit, illud exiturum sub conditione. Quare nego respectu propositionum intellectus, non posse à rebus numquam absolute futuris dari denominationem realem extrinsecam. Imò etiam à rebus merè possibilibus, quæ neque conditionatam existentiam habent (si potest aliqua res illa carere) prouenit etiam denominatio realis de præteriti (etiam te id non negante) ut patet in hac propositione, *homo est animal rationale*, quæ dicitur vera ab homine solum in esse possibili. Nec potest responderi, possibilitatem esse aliquid de præteriti: id enim omnino falsum esse ostendam in Metaphysicâ, Disputatione 11. à num. 18.

Ad exemplum de prioritate ex secundâ confirmatione respondeo, eas denominationes & similes, non tribui rebus, nisi ob absolutam existentiam præteritam vel futuram vtriusque extremi. Ratio est aperta: quia cum in esse possibili, tam Petrus possit esse prior me, quàm ego Petro, vel ego pater ipsius, sicut ipse pater meus; inde sit, ut in esse actuali non possint tribui specialius vni quàm alteri, nisi ab existentia actuali, alioquin confunderentur. Aliæ verò denominationes sunt, quæ in esse possibili numquam possunt variari, ideoque etiam desumuntur à rebus possibilibus: sicut, me esse eiusdem speciei cum hominibus possibilibus, me esse animal rationale. Specialius eam differentiam ad nostram materiam de propositionibus applico, & ratione à priori eam ostendo: nam existentie sunt indifferentes ut sint hoc vel illo tempore, neque habent respectum ad futuritiones conditionatas, qualem possunt habere actus intellectus, qui sunt representationes rerum etiam non existentium: quid ergo mirum, si in his actibus ab eâ futuritione conditionatâ, quam intentionaliter respiciunt & affirmant, resultat denominatio veri vel falsi? In Physicâ autem meâ existentia, nulla resultat ex futuritione conditionatâ Petri denominatio prioris vel posterioris, parentis aut filij, &c.